

GLOBAL SURVEILLANCE DISCLOSURES IN HET NIEUWS

Een onderzoek naar framing op
Nederlandse online nieuwsplatforms

Opdracht:	MA-Thesis
Eerste lezer:	Stefan Werning
Tweede lezer:	René Glas
Naam:	Raëma Letwory
Studentnummer:	3354539
Datum:	4 November 2015

Abstract

In dit paper is onderzoek gedaan naar hoe online nieuwsplatforms nieuws vormgeven over een specifiek onderwerp. Het nieuws dat is onderzocht heeft betrekking op de publicatie van geheime documenten over de Amerikaanse inlichtingendienst NSA, ook wel de *Global Surveillance Disclosures (GSD)* genoemd. Het doel van dit onderzoek is weer te geven hoe het discours rondom de *GSD* wordt geconstrueerd in Nederlandse online nieuwsmedia. Daarbij is er gezocht naar frames die kenmerkend zijn voor het Nederlandse discours in online nieuwsplatforms. Eerst wordt uiteengezet hoe de interactieve mogelijkheden van het productieproces binnen online nieuws machtsverhoudingen tot uiting kunnen laten komen. Deze worden vervolgens gekoppeld aan *affordances* voor het publiek. Vervolgens vindt een analyse plaats van nieuwsartikelen rondom de *GSD* op online nieuwsplatforms Nu.nl en Elsevier.nl. Dit is gedaan door middel van een framing analyse waarbij 335 artikelen in de periode juni 2013 tot september 2014 zijn onderzocht op karakteristieke kenmerken die iets zeggen over de manier waarop het nieuws gerepresenteerd wordt. De opvallendste elementen zijn daarna met behulp van een inductieve methode samengevat meer algemene associaties, waaruit vier frames zijn opgesteld. Deze frames zijn respectievelijk personificatie, legaliteit, afzwakking en geheimhouding. De frames zijn vervolgens vergeleken met een onderzoek van Semetko en Valkenburg (2000) dat volgens een deductieve methode vijf verschillende frames heeft gevonden, namelijk *human interest*, *responsibility*, *morality*, *economic consequences* en *conflict*. Uit het onderzoek in dit paper is te concluderen dat het personificatie frame voor een politiek onderwerp als de *GSD* opmerkelijk te noemen is. Het personificatie frame is namelijk het enige gevonden frame wat te vergelijken is met twee verschillende frames volgens Semetko en Valkenburg (2000), namelijk *responsibility* en *human interest*. Daarbij is er binnen het politieke discours in de *GSD* geen *human interest* frame gevonden, in tegenstelling tot het online nieuwsdiscours. Verder zijn de gevonden frames niet uitzonderlijk te noemen voor dit discours.

Inhoud

Abstract.....	1
1 Inleiding	3
1.1 Probleemstelling onderzoek	3
1.2 Relevantie.....	5
2 Theoretisch kader	7
2.1 Productieproces	7
2.2 Affordances	9
3 Methode.....	11
3.1 Methodiek van framing	11
3.2 Structuur van de analyse.....	13
4 Analyse.....	14
4.1 Personificatie van de <i>GSD</i>	15
4.2 Legaliteit discussie	16
4.3 Afzwakking van de <i>GSD</i>	17
4.4 Geheimhouding en spionage	19
5 Resultaten.....	21
5.1 Overzicht gevonden frames.....	21
5.2 Frames in context	23
6 Conclusie.....	25
6.1 Constructie van <i>GSD</i> discours.....	25
6.2 Discussie.....	26
Referentielijst.....	28
Bijlage 1: Artikelen Global Surveillance Disclosures	30
Declaration of acquaintance with the regulations for plagiarism	41

1 Inleiding

Naar aanleiding van Edward Snowden, die in juni 2013 een aantal interne documenten van de Amerikaanse National Security Agency (NSA) onthulde, zijn er in het Amerikaanse nieuws veel berichten geweest over de NSA en hun internationale praktijken met betrekking tot spionage en surveillance. David Lyon (2007) stelt dat surveillance een systematische aandacht is voor persoonlijke details, waarbij het doel van deze details afhangt van de context waarin de gegevens worden verzameld (p. 16). Bij de onthullingen bleek dat NSA-surveillance op globale schaal plaatsvond, waarna de term *Global Surveillance Disclosures (GSD)* is ontstaan. Deze term wordt bijvoorbeeld op wikipedia en door enkele onderzoekers (Ebner, 2014) gebruikt om de onthullingen die door Snowden gedaan zijn aan te duiden. Vanaf Juni 2013 tot nu zijn er door het Engelse nieuwsplatform *The Guardian* en het Duitse *Der Spiegel*, alsmede andere toonaangevende nieuwsmedia wereldwijd, veel nieuwsberichten gepubliceerd over deze surveillance praktijken van de NSA (“The Most Wanted Man”, 2014 & Joshua Eaton, 2014). *The Guardian* werkte samen met het *NRC Handelsblad*, dat toen als eerste in de Nederlandse pers toegang had tot de gelekte documenten (“Hoe kom je aan”, 2013). Daarnaast wordt een groot deel van het nieuws in Nederland aangeleverd door persbureaus zoals het *ANP* en *Reuters*, die de artikelen vaak al geschreven aanleveren. Een nieuwsbericht wordt dankzij deze nieuwsmedia, en de aanlevering en productie van nieuws, onderdeel van een groter geheel aan berichten dat een gekleurd beeld schetst van de *GSD*. Dit heeft te maken met de manier waarop journalisten omgaan met de informatie die zij krijgen. Politiek nieuws wordt bijvoorbeeld door de Tweede Kamer geleverd. Hierdoor bestaat de mogelijkheid voor de Tweede Kamer om de publieke agenda te bepalen. De journalist kan deze informatie vervolgens inzetten zoals hij wil. Het nieuws dat bij het publiek komt is mede om deze redenen subjectief. Het beeld dat wordt geschetst van het nieuws is afhankelijk van de journalist, het medium, en de manier waarop het nieuws tot stand komt. In dit onderzoek wordt er gekeken naar manieren waarop het nieuws in Nederland rondom de *GSD* is vormgegeven.

1.1 Probleemstelling onderzoek

Het hoofddoel van dit paper is het onderzoeken van de manier waarop Nederlandse online nieuwsplatforms bepalen hoe de verslaggeving rondom de *GSD* is vormgegeven en wat de gevolgen daarvan zijn voor het discours binnen de *GSD*. Hierbij biedt een analyse van het nieuwsdiscours uitkomst. De term discours beschrijft een theorie, waarbij de manier waarop een tekst tot stand komt bepaalt wat als waarheid geldt. Daarbij wordt er vanuit gegaan dat er niet iets bestaat als dé waarheid, maar dat de waarheid een sociaal construct is (Foucault, 1971/1996). Een discoursanalyse heeft betrekking op de rol van discursieve praktijken in de sociale wereld, inclusief de sociale relaties waarbij ongelijke machtsverhoudingen betrokken zijn (Jorgensen & Phillips, 2002, p. 63). Deze discursieve praktijken proberen de relaties tussen taal, sociale

structuren, subjectiviteit en macht bloot te leggen (Foucault, 1996). De onderlinge sociale relaties in de verslaggeving rondom de *GSD* zijn dus bepalend voor hoe het discours eruit ziet. De discoursanalyse wordt hier ingezet als overkoepelend paradigma dat een analyse weergeeft van onderliggende machtsstructuren die een tekst vormgeven. Om te ontdekken hoe de verslaggeving rondom de *GSD* is gevormd, is hier gekeken naar de constructie van de nieuwsberichten door middel van een framing theorie. Framing theorieën worden vaak ingezet als methode bij een discoursanalyse binnen nieuwsteksten (Pan & Kosicki, 1993, p. 57). Framing houdt zich namelijk bezig met de achterliggende constructies waarvan journalisten gebruik maken bij het produceren van een nieuwstekst. In de nieuwsteksten is dan te zien op welke manieren de nieuwsplatforms zelf de berichtgeving proberen te sturen.

De berichtgeving op online nieuwsplatforms is vormgegeven volgens een specifiek productieproces, waarbij de mogelijkheden van het internet worden ingezet om nieuws over te brengen. De organisatie van nieuwsvergaring is daarbij ook een onderdeel. Binnen de productie van nieuws op het internet zijn technologische componenten en met name de mate van interactiviteit te onderscheiden. Daarnaast worden de belangrijkste relaties tussen eigenschappen van het medium geduid, om zo te laten zien hoe technologische componenten en eigenschappen een discours sturen. Om hier inzicht in te geven is de volgende hoofdvraag gesteld: *Wat zijn de gevolgen van de berichtgeving rondom de Global Surveillance Disclosures voor het Nederlandse discours?* Deelvragen daarbij zijn

- Hoe sturen technologische componenten en bijbehorende *affordances* binnen online nieuwsplatforms een discours?
- Welke frames zijn specifiek voor het *GSD* discours in de Nederlandse pers?
- Wat impliceren de gevonden frames als personificatie over het Nederlandse *GSD* discours in vergelijking met andere discourses?

Met deze vragen wordt de constructie van de berichtgeving rondom de *GSD* blootgelegd. De te analyseren nieuwsberichten zijn genomen uit de periode juni 2013 tot september 2014, omdat in deze periode de meeste nieuwsberichten over de *GSD* zijn gepubliceerd. Daarbij zijn eerst alle artikelen geselecteerd met het onderwerp *GSD*, waarna er is gekeken welke frames zijn gebruikt.

De keuze voor online nieuwsplatforms ligt in de structuur van internet-nieuws dat bestaat uit kleine teksten met korte paragrafen, hyperlinks, afbeeldingen en andere interactieve onderdelen. Deze technologische componenten zorgen ervoor dat het productieproces van de artikelen anders verloopt dan de productie in traditionele nieuwsmedia. Nieuwe technologieën brengen namelijk nieuwe *affordances* met zich mee. *Affordances* geven de relaties tussen eigenschappen van een systeem weer (Graver, 1991). Hoe *affordances* werken is in het theoretisch kader verder uitgediept.

De nieuwsplatforms *Nu* en *Elsevier* worden daarbij ingezet als voorbeelden van een mainstream online nieuwsplatform. De gebruikte methode daarbij is een framing

analyse. Een framing analyse richt zich op onderdelen in een tekst die significant zijn voor het ontdekken van achterliggende processen in desbetreffende tekst (Jorgensen & Phillips, 2002). Daarbij is een inductieve analyse ingezet om de vormende processen in de nieuwsteksten te ontdekken, door eerst te kijken naar de Nederlandse berichtgeving rondom de *GSD*. Daarbij is er gekeken naar *framing devices* die journalisten inzetten om hun argument over te brengen. Het analyse-hoofdstuk geeft daarom inzicht in het proces van framing in de Nederlandse mainstream online nieuwsmedia.

Vervolgens verbeelden de resultaten van de analyse de frames binnen het Nederlandse nieuwsdiscours. De resultaten zijn vergeleken met frames gevonden door Semetko en Valkenburg (2000) en het politieke discours over de *GSD*. Deze vergelijkingen zijn ingezet om iets te kunnen zeggen over de implicaties van frames binnen online platforms. Dit onderzoek laat zien hoe de productie van online nieuws invloed kan uitoefenen op de manier waarop nieuws bij het publiek komt. Met de vergelijking is te zien welke manieren worden gebuikt om een onderwerp vorm te geven in het nieuws. Op basis daarvan worden in de conclusie uitspraken gedaan over de Nederlandse berichtgeving omtrent de *GSD*, en hoe de gevonden frames te interpreteren zijn binnen het nieuwsdiscours.

1.2 Relevantie

De relevantie van dit onderzoek ligt binnen de framing theorie en de aanpassing daarvan naar online nieuws. De paradigma's binnen framing analyse zijn in de jaren '70 van de vorige eeuw ontstaan en hebben zich ontwikkeld binnen traditionele nieuwsmedia (Pan & Kosicki, 1993, p. 56). Met de komst van het internet zijn journalistieke praktijken veranderd, met name dankzij unieke mediumspecifieke eigenschappen die het internet bezit (Deuze & Paulussen, 2002, p. 238). Online nieuwsplatforms zijn namelijk opgebouwd uit technologische componenten die de productie en distributie van nieuws veranderd hebben (Deuze, 2001). De inzet van deze componenten heeft dan ook gevolgen voor de manier waarop een traditionele framing analyse wordt ingezet. Framing is in eerste instantie een interdisciplinair onderzoeksveld dat samenhangt met andere theorieën over discourse en communicatie. Een aantal onderzoekers geeft aan dat het framing paradigma een samenkomst is van theorieën binnen verschillende disciplines als psychologie, economie en communicatie (Pan & Kosicki, 1993., Scheufele & Tewskbury, 2007). In dit onderzoek ligt de focus specifiek op online nieuwsplatforms en de constructie van online nieuws, waardoor dit onderzoek binnen communicatietheorieën geplaatst kan worden. Framing is hier geoperationaliseerd om kenmerken van online nieuws te kunnen duiden, gezien de structuur van het medium internet er voor gezorgd heeft dat journalisten anders om moeten gaan met hun informatie (Opgenhaffen, 2011). Internet als communicatiemedium heeft gezorgd voor nieuwe inzichten die hier blootgelegd kunnen worden. Meer hierover is te vinden in hoofdstuk 2.

Framing wordt volgens Pan & Kosicki (1993, p. 70) als methode ingezet om politieke kwesties in het nieuws te onderzoeken. De reden voor het kiezen van de *GSD* ligt dan ook in het politieke karakter van het probleem en de uitwassen daarvan in andere politieke klimaten zoals de VS. Surveillance heeft sinds haar conceptie bijvoorbeeld te maken gehad met regelgeving op het gebied van privacy. In een tijdlijn van gebeurtenissen, met betrekking tot Amerikaanse binnenlandse spionage door de NSA, is te zien dat Bush zich na 11 september 2001 heeft ingezet om de NSA meer vrijheden te geven in het verzamelen van data. In deze tijdlijn is ook te zien dat er vanaf het eind van 2005 bekend werd dat surveillance plaatsvond op grotere schaal dan aanvankelijk gedacht. Op dit punt werden er regelgevingen gemaakt en aangepast om massa surveillance makkelijker te maken, zowel in het automatiseren van data verzamelen als in de rechtspraak. In de jaren nadat Barack Obama aan de macht kwam in 2009, is te zien dat er veel rechtszaken zijn geweest die weergeven dat het gebruik van spionage op grote schaal werd goedgekeurd door de Amerikaanse overheid. Dit is te zien in het aantal rechtszaken in de periode na 2009, waarin wordt gesteld dat de NSA niets illegaals doet (EFF, z.j.). In de VS is te zien dat er een focus is op de regelgeving rondom de *GSD*. In Nederland blijken er binnen de politiek verschillende discourses plaats te hebben. Enkele daarvan zijn de discussie over implementeren van regelgeving op EU niveau of op nationaal niveau, of het personifiëren van het *GSD* debat door minister van Binnenlandse Zaken Ronald Plasterk verantwoordelijk te houden voor zaken rondom de *GSD*. In Nederland zijn dus andere discussies gaande dan in bijvoorbeeld de VS. Om deze reden is het van belang om het Nederlandse discours rondom de *GSD* bloot te leggen, zo kan namelijk worden bepaald hoe het nieuwsdiscours op plaatselijk niveau wordt vormgegeven. De vormgeving van nieuwsdiscourses is in het volgende hoofdstuk uitgediept.

2 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk komt de relatie tussen de constructie van online nieuwsberichten en de vorming van een discours aan bod. Rondom de constructie van een discours op internet zijn theorieën over discours op het internet (Agre, 1998) en theorieën over de constructie van online nieuws (Deuze, 2001., Chung, 2007) leidend. Daarbij is de term discours ingezet om te beschrijven hoe macht tot uiting komt in (nieuws)teksten. Een belangrijk middel waarop macht en dominantie tot uiting komen, ligt in de toegang tot het discours (Van Dijk, 2011, p. 255). Degenen die toegang hebben tot het discours, kunnen dan controle uitoefenen op het debat. De controle over het discours wordt daarbij gezien als sociale controle, waarbij er macht is over de denkbeelden van anderen. In feite houden de machthebbers binnen het discours zich bezig met het beheer van sociale representaties (p. 257). Een discoursanalyse bekijkt de rol van discursieve praktijken binnen sociale relaties die aan machtsverhoudingen onderhevig zijn (Jorgensen & Phillips, 2002, p. 63). Macht wordt hier in verband gebracht met de toegang tot nieuwskanalen en de middelen om het nieuws over te brengen. De machtsverhoudingen die aanwezig zijn uiteten zich daarbij in de nieuwsartikelen. Het verzamelen van nieuws is namelijk subjectief, gezien artikelen geschreven worden door journalisten en persbureaus. In de volgende paragrafen komt het productieproces aan bod, van journalist tot platform, waarin machtsprocessen tot uiting komen.

2.1 Productieproces

In deze paragraaf wordt besproken hoe nieuwsartikelen tot stand komen op het niveau van informatievergaring en productie. Volgens Fowler (2013) zijn er een aantal bronnen die journalisten en persbureaus raadplegen, bijvoorbeeld de Tweede Kamer bij politiek nieuws. Zo stamt de oorspronkelijke informatie uit bronnen die het meeste worden geraadpleegd, waardoor de opvattingen van de geraadpleegde instellingen door worden gegeven in het nieuws (p. 21-23). Deze instituties hebben zo uitgebreide toegang tot het bepalen van opvattingen in het nieuws. Daarnaast draait de journalistiek volgens Foucault (1989) niet alleen om het vaststellen van nieuws, maar om het weergeven van claims tot kennis. Kennis over het publiek, de positie van journalisten daarin, en de relatie tussen beiden. Met deze kennis geven journalisten nieuwsartikelen vorm, zodat hun statements betrouwbaar overkomen (Foucault, 1989). Het nieuws wordt vormgegeven door de onderlinge relaties tussen de journalist, zijn bronnen, de mogelijkheden van het medium, en het publiek. Dit betekent dat een discours gevormd wordt door de organisatie van het nieuws, en de mogelijkheden die het medium biedt.

Nieuws dat voor online platforms wordt geproduceerd werkt volgens medium-specifieke eigenschappen. Phil Agre (1998) stelt daarbij een viertal opeenvolgende modellen voor, die de relatie tussen het internet en discouursvorming beschrijven. Het laatst voorgestelde model ziet het internetmedium als een set van standaarden waarin het internet als communicatie medium, als computer systeem en als discourse wordt

gezien. Dit houdt in dat het internet is gekarakteriseerd als een medium dat communicatie mogelijk maakt via een set van standaarden die gemaakt zijn om begrepen te worden door computer systemen. Daarnaast is de communicatie in het systeem door de makers getransformeerd tot een sociaal discours, waarbij discourses ontstaan in het institutionele proces. Het internet als een set van standaarden stelt dat computer systemen producten zijn van discours, die door middel van het vaststellen van een standaard tot uiting komen. Dit maakt het internet volgens Agre (1998, p. 5) een medium voor *agenda setting*. *Agenda setting* is een term die voornamelijk gebruikt wordt in politieke discourses, om aan te duiden welke punten regelmatig in het nieuws behandeld worden. Hierdoor kan het internet worden gezien als belangrijk medium voor het bepalen van een politiek discours. Het internet wordt door Agre (1998) geschetst als een discours houdend medium, waarin praktijken van productie bepalen wat van belang is en wat niet. In dit onderzoek ligt de focus op het format waarin nieuws op online platforms beschikbaar is.

Online nieuws is afhankelijk van het format van het internet en de consequenties die dat heeft voor de productie van nieuws. Het format van online nieuws vormt daarbij een wezenlijk verschil met traditionele nieuwsmedia. Mark Deuze (2001) stelt dat de technologische componenten binnen online journalistiek bepalend zijn voor de operationele definitie van online nieuws. De journalist kan immers; bepalen welke media het verhaal ondersteunen, het publiek de kans kunnen geven om te reageren, manieren overwegen om het verhaal aan andere verhalen of bronnen te linken (p. 2). De technologische componenten worden onder respectievelijk: multimedialiteit, interactiviteit en hypertextualiteit geschaard. De term hypertextualiteit verwijst naar het gebruik van hyperlinks, die naar interne of externe bronnen kunnen verwijzen. Multimedialiteit binnen nieuwssites verwijst naar enerzijds de optelsom van verschillende media formats en anderzijds naar een multimediaal startpunt om via verschillende media te reageren (p. 4). Tot slot verwijst interactiviteit naar drie soorten wisselwerking met de tekst. Interactiviteit kan op de volgende manieren plaatsvinden: door middel van navigatie knoppen, door middel van links en bulletin boards, door chatrooms en de mogelijkheid tot het doen van persoonlijke aanpassingen (p. 5). Wanneer er vanuit wordt gegaan dat nieuwsplatforms op deze manier geconstrueerd zijn, heeft de journalist een breder scala aan opties om zijn verhaal over te brengen op het publiek dan binnen traditionele nieuwsmedia. Daarbij zijn de praktijken binnen online journalistiek continue aan het veranderen, aldus Deborah Chung (2007, p. 44). Zij maakt in haar onderzoek een onderscheid tussen menselijke interactiviteit en medium-interactiviteit. Hier ligt de focus op de medium-interactiviteit. Dit houdt in dat gebruikers met de technologie kunnen communiceren op een manier die de technologie mogelijk maakt, zoals het klikken op een hyperlink om een andere pagina te bezoeken (p. 45). Daarbij heeft Chung (2007) onderzoek gedaan naar de perceptie van nieuwsmakers over interactiviteit binnen online nieuws. Uit interviews concludeert zij

dat er voornamelijk gefocust wordt op de technologie en dat er weinig aandacht is binnen termen van menselijke interactiviteit (p. 50). In navolging van dat onderzoek wordt er in de volgende paragraaf besproken van welke soorten interactiviteit gebruik wordt gemaakt, en wat dit oplevert voor de gebruiker.

2.2 Affordances

Online nieuwsteksten hebben een structuur die korte interactieve berichten in de hand werkt. Dit heeft te maken met de waarde van de gebeurtenis en de korte tijdspanne waarin een online artikel relevant is. De nieuwsaarde van een gebeurtenis wordt daarbij beïnvloed door een drempel, die verwijst naar het formaat of de omvang van de gebeurtenis (Fowler, 2013, p. 14). Een auto-ongeluk met bijvoorbeeld drie auto's bezit daarbij meer nieuwsaarde dan een eenzijdig ongeluk. De massale en globale schaal waarop NSA surveillance plaatsvindt, is daarbij al een indicatie van een hoge nieuwsaarde. Daarnaast organiseren online nieuwssites artikelen op een manier waarbij het laatst gepubliceerde artikel bovenaan staat. Dat betekent dat online nieuws niet georganiseerd wordt op basis van nieuwsaarde, maar op basis van tijd (Eveland et al., 2004, p. 84). Er komt immers steeds meer nieuws bij. Nu.nl geeft bijvoorbeeld haar gebruikers 96 uur na publicatie de tijd om te reageren op een artikel, wat wijst op de snelheid waarmee artikelen elkaar opvolgen. Deze korte tijdspanne vraagt om bondig geschreven onderdelen, die de kern van het artikel weergeven. Het toevoegen van interactieve onderdelen als hyperlinks, afbeeldingen en filmpjes is hiervoor een oplossing (Schröder & Larsen, 2010).

De focus ligt nu op de technologische kenmerken in de productie van nieuwsteksten en hoe deze het nieuwsdiscours vormgeven. Belangrijke kenmerken daarbij zijn de affordances die het platform teweegbrengt. Het concept affordance wordt in wetenschappelijke context binnen human-computer-interaction gebruikt om een relatie tussen eigenschappen van een systeem en de uitwerking daarvan op de gebruiker aan te duiden. William Graver (1991) stelt bijvoorbeeld: Affordances impliceren dat de fysieke eigenschappen van het medium waarmee gecommuniceerd wordt, een relevante reactie teweeg brengt binnen de perceptie van een gebruiker (p. 81). Een affordance bestaat uit verschillende kenmerken. De affordance is relatief aan mogelijke acties van een gebruiker, bestaat ongeacht de perceptie van de gebruiker, en blijft onveranderd wanneer de doelen van de gebruiker veranderen (McGrenere & Ho, 2000). Volgens deze theorie ligt een affordance in de technologie besloten. Een affordance is in feite een eigenschap die technologie oplevert voor de gebruiker. Technologische componenten binnen online nieuws leveren specifieke affordances op, die in de volgende alinea zijn beschreven. De focus ligt daarbij op de affordances van de interactieve mogelijkheden van de online nieuwsplatforms Nu.nl en Elsevier.nl.

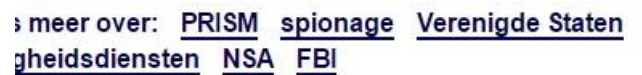
Nu.nl en Elsevier maken bijvoorbeeld gebruik van navigatieve interactiviteit in de vorm van tags onderaan het artikel. In afbeelding 1 zijn de tags die gebruikt worden op Elsevier.nl te zien. Wanneer je klikt op een van de tags, word je verwezen naar een lijst

met artikelen die dezelfde tag hebben gekregen. In afbeelding 2 zijn de tags die op Nu.nl gebruikt worden te zien. Deze worden aangeduid met ‘lees meer over’.

Tags

Afbeelding 1. Tags elsevier.nl

Afbeelding 2. Tags Nu.nl

De gebruiker wordt door middel van deze tags gestuurd naar berichten die het platform relevant acht. De affordance voor de lezer is het niet zelf hoeven te zoeken naar relevante onderwerpen, omdat deze daar automatisch naartoe wordt gestuurd. Andere vormen van navigatieve interactiviteit binnen deze platforms zijn de mogelijkheden voor gebruikers om te reageren op een artikel. Bij Nu.nl zijn onder het artikel verwijzingen opgenomen naar verschillende sociale media platforms (afbeelding 3). Bij Elsevier worden deze verwijzingen weergegeven naast het artikel (afbeelding 4).

Afbeelding 3

Afbeelding 4

Te zien in beide afbeeldingen zijn de mogelijkheden om op verschillende platforms te kunnen reageren, onder andere door een reactie te plaatsen op de nieuwssite zelf. Andere reactiemogelijkheden bestaan uit het artikel delen via verschillende sociale media kanalen en email. Hierdoor heeft de gebruiker de mogelijkheid om via andere kanalen op het nieuws te reageren. De affordance voor de gebruiker is het niet gebonden zijn aan het platform waar het nieuws op gepresenteerd wordt. De gebruiker heeft zo de vrijheid om een platform te kiezen dat de voorkeur geniet. Daarnaast wordt het voor de gebruiker makkelijker gemaakt om het nieuws te kunnen delen met mensen in hun sociale netwerk. Er wordt zelfs weergegeven hoe vaak een artikel is gedeeld. Deze manier van navigeren heeft tot gevolg dat de gebruiker zelf niet hoeft na te denken over gerelateerde onderwerpen en andere kanalen om dit nieuws te delen. Dit stuurt de gebruiker in een richting die vooraf is bepaald door de nieuwsplatforms zelf en door andere gebruikers. De verkregen affordances zijn in feite een sturende factor binnen de platforms. Op welke manier de gebruiker gestuurd wordt, heeft te maken met framing en wordt in het volgende hoofdstuk geoperationaliseerd.

3 Methode

In dit hoofdstuk komt de methode aan bod, waarmee de analyse van de nieuwsplatforms Nu.nl en Elsevier.nl is uitgevoerd. De keuze voor twee platforms is gebaseerd op aantallen beschikbare nieuwsberichten en de keuze voor het analyseren van mainstream nieuwssites. Hier is eerst het concept van framing uitgelegd en hoe framing ingezet kan worden ten behoeve van een discoursanalyse. Vervolgens is uitgelegd welke stappen zijn ondernomen in het verzamelen en verwerken van de gekozen nieuwsartikelen.

3.1 Methodiek van framing

De methode bestaat uit een framing analyse, die inzicht biedt in de manieren waarop macht wordt beschreven in communicatie en tekst. Het analysemateriaal bestaat niet alleen uit geschreven tekst maar ook uit eigenschappen van het medium die het nieuwsartikel vormgeven, zoals hyperlinks en het gebruikte beeldmateriaal. Framing wordt geoperationaliseerd als de wijze waarop een betekenis als dominant kan worden geïdentificeerd. De dominantie van een betekenis komt tot uiting wanneer frames ondersteund worden door de tekst en het merendeel van het publiek (Fowler, 2013, p. 56). De achterliggende betekenis van een frame wordt vaak duidelijk door het gebruik van *framing devices*. Dit zijn bijvoorbeeld metaforen, het gebruik van clichés, en verwijzingen naar de geschiedenis, cultuur of literatuur (Gamson, 1992 geciteerd in Nisbet, 2010, p. 48). Volgens Robert Entman (1993) heeft framing betrekking op selectie en opvallendheid, waarbij aspecten van een beschreven realiteit opvallender worden gemaakt om interpretaties en evaluaties bloot te leggen (p. 52). Entman beschrijft een voorbeeld waarbij twee groepen proefpersonen een tekst lezen die verschillende opties aandraagt om een fictieve groep zieke mensen te redden (p. 53-54).¹ Teksten met dezelfde informatie, maar in verschillende termen geformuleerd, gaven een ander resultaat bij de verschillende groepen. Dit laat zien dat de manier waarop tekst is ingezet bepalend is voor het begrip ervan. In dit onderzoek kunnen de mediuspecifieke eigenschappen van Nu.nl en Elsevier laten zien hoe invulling is gegeven aan het *GSD* discours.

Een valkuil die aanwezig is bij het doen van een framing analyse is het benoemen van *frames* die niet specifiek zijn voor het *GSD* discours, maar ook toepasbaar zijn op veel andere discourses. Er dreigt het gevaar van “reinventing the wheel” zoals Matthew Nisbet (p. 73) het noemt. Een mogelijke manier dit te omzeilen is

---

¹ Dit is een experiment van Kahneman en Tversky (1948) waarin een experiment plaatsvindt met twee verschillend geformuleerde teksten over de bestrijding van een fictieve ziekte in Azië. De tekst beschrijft; wanneer programma A in werking wordt gezet dan overleven er 200 van de 600 mensen. Wanneer programma B wordt ingezet dan is er een derde kans dat 600 mensen overleven en twee derde kans dat niemand het overleeft. 72% van de testpersonen kozen voor programma A en 28% voor B. Gelijke oplossingen werden aangedragen in het tweede experiment, alleen werd er gesproken in termen van aantal doden. Wanneer programma C in werking wordt gezet dan sterven er 400 mensen. Wanneer programma D in werking wordt gezet is er een derde kans dat niemand sterft en twee derde kans dat 600 mensen sterven. In dat geval koos 22% voor programma C en 78% voor programma D.

om eerst een inductieve analyse te doen en op basis daarvan een deductieve analyse (Van Gorp, 2010). Deze inductieve fase is gebruikt als basis voor de analyse van de *GSD*. Daarbij is er als eerste stap nieuwsmateriaal over de *GSD* verzameld, waarna er vanuit deze online artikelen gekeken wordt naar patronen. Volgens Baldwin Van Gorp bestaat dit materiaal idealiter uit verschillende soorten bronnen, gezien in verschillende culturele achtergronden andere zaken op de voorgrond kunnen treden (p. 94). In dit paper ligt de focus echter op de online nieuwsteksten van Nu.nl en Elsevier.nl, waardoor generalisatie alleen zou gelden voor Nederlandse mainstream nieuwssites. In de inductieve fase is de volgende stap om te kijken naar de manieren waarop een verhaal wordt verteld, door de zogenoemde framing devices uit de nieuwstekst te halen. Deze framing devices zijn bijvoorbeeld woorden als ‘illegaal’, of een verwijzing naar de Duitse spionagedienst ‘Stasi’. Deze laten namelijk achterliggende ideeën en gedachten van de auteur doorschemeren. Ook het gebruik van beeldmateriaal van bijvoorbeeld betogingen kan gezien worden als een *framing device*. Daarna is het mogelijk om patronen te vinden in de *devices* door ze aan overkoepelende ideeën te koppelen. Uit voorgenoemde *devices* is te halen dat er verwijzingen zijn naar rechterlijke discourses, en discourses van totalitaire regimes en protest. Deze hebben echter pas validiteit wanneer ze frequent opgemerkt worden in de nieuwsteksten over de *GSD*. De laatste stap van de inductieve analyse bestaat uit het abstraheren van de gevonden patronen naar een algemene associatie (p. 96-99). Deze patronen zouden abstract genoeg moeten zijn om toe te kunnen passen op verschillende discourses. Bij dit onderdeel komt veel inbreng van de onderzoeker kijken, gezien er associaties gemaakt moeten worden met andere culturele fenomenen. Dit maakt een framing analyse ook in zekere mate subjectief. Om deze subjectiviteit tegen te gaan stelt Van Gorp (2010) voor om een deductieve analyse toe te voegen, die de gevonden frames codeert naar objectieve meetwaarden en deze samenvat in clusters. Tot slot kan er door een groep codeerders worden gekeken hoe vaak deze clusters terug komen in de teksten (p. 99-101). Dit is echter buiten het bereik van deze scriptie, omdat er geen ruimte is voor externe onderzoekers om te verifiëren. De clusters die hier worden gecodeerd zijn dus niet objectief gecontroleerd, maar zijn wel ingezet om de gebruikte frames in de artikelen te vinden.

Om toch een objectief element toe te voegen zijn de gevonden clusters in de resultatensectie vergeleken met een deductief uitgevoerde framing analyse volgens Semetko en Valkenburg (2000). In hun onderzoek stellen zij vijf frames vast die veelvuldig worden gebruikt in politiek nieuws. Dit zijn respectievelijk de frames *conflict*, *human interest*, *economic consequences*, *morality*, en *responsibility*. Het *conflict* frame benadrukt conflicten tussen personen, groepen en instituties, om zo de interesse van de lezer vast te houden (p. 95). Het *human interest* frame voegt een menselijke component toe aan de kwestie of gebeurtenis, om zo het probleem te personaliseren (p. 95). Het *economic consequences* frame verwijst naar de economische

consequenties van een fenomeen of gebeurtenis op individuen, groepen etc (p. 96). Het *morality* frame plaatst het nieuws binnen religieuze normen en morele voorschriften, die aangeven hoe men zich hoort te gedragen. Tot slot presenteert het *responsibility* frame het nieuws op een manier waarbij het probleem tot verantwoording van een bepaalde partij wordt gemaakt (p. 96). Met het vergelijken van de inductief gevonden frames en de deductieve frames kunnen er verschillen in het nieuwsdiscours blootgelegd worden. Ook komen er verschillen in een politiek discours aan bod. Deze verschillen zijn vervolgens ingezet om bijzonderheden uit het *GSD* discours te noemen.

3.2 Structuur van de analyse

De framing analyse is toegepast op nieuwsartikelen genomen van de platforms Nu.nl en Elsevier.nl uit de periode juni 2013 tot september 2014. Daarbij is gezocht op nieuwsberichten met de zoektermen ‘surveillance’, ‘NSA’ en ‘Snowden’. Berichten die betrekking hadden op de asielaanvraag van Edward Snowden zijn niet meegenomen in de analyse, evenals de berichten die weliswaar gekoppeld zijn aan het zoekwoord ‘NSA’ maar waarin de berichtgeving niet een direct gevolg was van de *GSD*. De analyse bestaat uit 335 nieuwsberichten, waarvan 279 van Nu.nl en 56 van Elsevier. Het verschil in aantallen ligt in het feit dat Elsevier meer gericht is op het uitbeelden van een opinie, in plaats van Nu.nl die gefocust is op de berichtgeving van het nieuws. In bijlage 1 is een overzicht te vinden van de artikelen op chronologische volgorde met link naar het betreffende artikel. In de analyse verwijzen een letter en getallen naar de bron van het onderdeel. Naar de artikelen op Nu.nl wordt verwezen met een N plus het nummer dat voor de titel van het artikel staat in bijlage 1. Naar de artikelen op Elsevier wordt verwezen met een E plus het nummer voor het artikel. De nummers voor het artikel corresponderen met de chronologische volgorde waarop de artikelen zijn geplaatst.

Uit de artikelen blijkt dat er binnen de *GSD* een aantal veronderstellingen naar voren komen die telkens weer terug te vinden zijn. Daarbij zijn de artikelen bekeken op titel, inhoud van de tekst, hyperlinks, beeldmateriaal, meta-data die weergeeft hoe vaak een artikel is gedeeld op sociale media en de eventuele commentaren van het publiek. De meest in het oog springende onderdelen zijn daarbij genoteerd. Daarbij zijn het herhaaldelijk gebruik van dezelfde afbeeldingen, vergelijkbare quotes en hoeveelheid reacties op gelijksoortige artikelen meegenomen. Deze terugkerende onderdelen worden genoteerd als *framing devices*. Vervolgens zijn de *devices* geabstraheerd naar algemenere associaties. In het abstractieproces zijn niet alle artikelen meegenomen, omdat alleen de meest opvallende thema’s zijn gebruikt. Door middel van abstractie zijn de frames opgesteld, waarop de structuur van het analyse hoofdstuk verder is gebaseerd. In de paragrafen wordt beschreven welke *framing devices* herhaaldelijk terugkomen en in welke clusters ze terugkomen. In het resultaten hoofdstuk worden de gevonden frames vergeleken met eerder opgestelde frames, en frames die voorkomen in het politieke discours van de Tweede Kamer. Op basis van deze vergelijking zijn bijzonderheden binnen de *GSD* in het Nederlandse nieuwsdiscours geformuleerd.

4 Analyse

Een overzicht van de thema's (zie tabel 1) wijst uit er ongeveer tien verschillende onderwerpen het debat beheersen. Ten eerste wordt Barack Obama voornamelijk in het begin van de *GSD* herhaaldelijk naar voren geschoven als woordvoerder in het debat, waarbij hij verantwoordelijk wordt gehouden voor alle door de VS uitgevoerde surveillance. Ten tweede is er telkens weer sprake van artikelen die de praktijken van de NSA lijken te bagatelliseren. Ten derde wordt er in de verslaggeving gesproken over de wetgeving waaraan de NSA onderhevig is en of deze wetgeving nog wel zinvol toe te passen is. Ten vierde komt er in de artikelen naar voren dat transparantie in het beleid van de NSA gezien wordt als oplossing voor de ophef over de surveillance praktijken. Ten vijfde wordt de NSA vergeleken met totalitaire regimes die de rechten van de burger niet respecteren. Ten zesde suggereren de journalisten door het gehele debat heen dat de NSA zich met illegale praktijken bezighoudt. Ten zevende is Edward Snowden aanwezig in de verslaggeving, waarin hij wordt neergezet als de veroorzaker van de *GSD*. Ten achtste wordt er ook gesuggereerd dat de NSA heeft ingebroken bij bedrijven als Google en Facebook zonder dat de bedrijven daar vanaf wisten. Ten negende is er sprake van beschuldiging aan het adres van de NSA en andere inlichtingendiensten van het achterhouden van belangrijke informatie over de schaal waarop surveillance plaatsvindt. Tot slot speelt Nederlandse minister van Binnenlandse Zaken Ronald Plasterk een rol in het debat, waarbij hij verantwoordelijk wordt gehouden voor alle zaken rondom door Nederlandse overheid uitgevoerde surveillance.

Tabel 1

	TERUGKERENDE THEMA'S		
1	Obama als gezicht VS	6	Suggestie van illegaliteit
2	Bagatelliseren van de <i>GSD</i>	7	Edward Snowden
3	Wetgeving als oplossing	8	NSA dwingt tech bedrijven
4	Transparantie als oplossing	9	Inlichtingendiensten die info achterhouden
5	Vergelijking totalitaire regimes	10	Ronald Plasterk als verantwoordelijke NL

Uit deze thema's zijn vier algemene associaties opgesteld die weergeven hoe het nieuws is ingedeeld. Ten eerste wordt het debat gepersonifieerd door personen als Obama, Snowden en Plasterk naar voren te halen. Ten tweede wordt er openlijk gediscussieerd over de legaliteit van NSA surveillance. Ten derde worden de acties van de NSA afgezwakt door de ophef rondom overheidssurveillance te bagatelliseren. Tot slot wordt er gewezen op een geheimzinnigheid rondom de surveillancepraktijken van de NSA. Deze associaties worden geconstrueerd door de *framing devices* waar de journalist en het platform gebruik van maken. De associaties gekoppeld aan de *framing devices* vormen daarbij de frames die gebruikt worden om het discours rondom de *GSD* te

structureren. De komende paragrafen zijn gestructureerd op basis van de gevonden frames.

4.1 Personificatie van de *GSD*

Binnen dit onderdeel van het discours is een aantal personen herhaaldelijk op de voorgrond gezet. Obama wordt regelmatig ingezet als woordvoerder ten behoeve van de NSA. Dit is te zien aan het aantal keer dat ‘Obama’ voorkomt in de titels; in bijna 9 procent van de artikelen. De affordance voor de gebruiker is dat deze door de voorkomendheid van dergelijke titels weet dat Obama een belangrijke rol speelt. Daarnaast staat op bijna elke foto van Obama de vlag van de VS op de achtergrond afgebeeld. Obama wordt zo voorgesteld als representatief voor de zaken binnen alle Amerikaanse componenten in de *GSD*. Alle verantwoordelijkheid voor wat zich binnen de grenzen van de VS afspeelt, wordt zo neergelegd bij één persoon. Er wordt door journalisten ook verwezen naar uitspraken van Obama, zoals “Obama claimt dat het verzamelen en opslaan van internetdata van Amerikaanse providers en de meta-data van zo'n drie miljard telefoongesprekken per dag noodzakelijk is in de strijd tegen het terrorisme”^{N9}. De zinsdelen ‘Obama claimt’ en ‘noodzakelijk’ geven aan dat het lijkt alsof Obama de NSA surveillance goedkeurt. In een zin als “Obama maakt duidelijk dat de terechte zorgen van de unie in Washington zijn gehoord”^{N205} geeft het deel ‘terechte zorgen’ aan dat de zorgen van de Europese Unie als valide in de ogen van President Obama worden weergegeven. Het lijkt erop dat Obama erkenning geeft aan de weerstand van de EU tegen NSA surveillance. Obama wordt daarbij gekoppeld aan de strijd tegen terrorisme en de bezwaren van de EU op de VS. De journalisten geven de berichtgeving zo weer dat Obama voor de NSA lijkt te spreken. Obama wordt op basis van deze *framing devices* als spreekbuis van de NSA ingezet.

Edward Snowden is ook een van de personen die in meer dan 12 procent van de nieuwstitels binnen de *GSD* voorkomt. Daarbij wordt er gebruik gemaakt van afbeeldingen waarop te zien is dat betogers maskers hebben gemaakt van Snowden's gezicht^{N147}. Het valt ook op dat er voor elk artikel waar Snowden wordt genoemd, er op de platforms andere artikelen over Snowden als relevant worden aangemerkt. De affordance voor de lezer bestaat hierbij uit het makkelijk kunnen navigeren naar artikelen die misschien relevant zijn voor hem of haar. Dit laat zien dat Snowden het gezicht is geworden van de onthullingen en als aanstichter van de *GSD* wordt gekenmerkt. Dit is voornamelijk te zien bij de journalisten die Snowden aanduiden als een “klokkenluider”^{E6, N11, N14, N50}, waarbij hij herhaaldelijk in één adem wordt genoemd met andere klokkenluiders als Bradley Manning en Julian Assange^{E5, N4}. Daarnaast wordt er in de berichtgeving veel geschreven over de houding van de NSA tegenover Snowden. Titels als “arrestatiebevel VS tegen snowden”^{N30} en “Bush beschuldigd Snowden van het schaden veiligheid VS”^{N43} zijn daar voorbeelden van. Hiermee wordt de verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de *GSD* op Snowden geplaatst.

Specifiek voor het Nederlandse discours is het vooropstellen van de minister Binnenlandse Zaken, Ronald Plasterk. Dit is voornamelijk te zien in de hoge dichtheid van artikelen over het debacle rondom de 1,8 miljoen afgetapte telefoontjes door de AIVD.² Deze dichtheid blijkt uit het feit dat Elsevier wel dertien opeenvolgende artikelen^{N38 t/m N50} heeft geplaatst over dit onderwerp. Ook op Nu.nl valt op dat er van de twintig opeenvolgende artikelen^{N216 t/m N235}, elf daarvan het onderwerp ‘Plasterk’ hebben. De lezer wordt zo constant geconfronteerd met nieuws over dit onderwerp, waarbij de affordance ligt in het niet verder te hoeven zoeken naar relevante informatie. Er wordt door de journalisten aangeduid dat Plasterk op meerdere vlakken verantwoordelijk lijkt te zijn voor de surveillance praktijken van de Nederlandse inlichtingendiensten. Ze doen dit door het gebruik van titels als “Rel rond minister Plasterk om af luisterzaak”^{N220}, waarin het woord ‘rel’ de ophef aanduidt. Dit is ook te zien in het inzetten van de uitspraak “De minister van Binnenlandse Zaken is totaal niet in control”^{E42}, waarin de minister wordt gehemeld op de gevolgen van de onthullingen. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken wordt ook aan het woord gelaten: “De minister van Binnenlandse Zaken is als enige verantwoordelijk voor zijn optredens in de media”^{E47}. Het deel ‘optredens in de media’ geeft weer aan dat Plasterk ook gekoppeld is aan de berichtgeving over de *GSD* zelf.

Binnen dit kader worden Obama en Plasterk in dezelfde positie gemanoeuvreed, als de spreekbuizen van de inlichtingendiensten. Snowden wordt echter tegenovergesteld neergezet, als degene die strijd tegen de praktijken van de inlichtingendiensten.

4.2 Legaliteit discussie

De onderwerpen in de *GSD* die een vergelijking maken tussen totalitaire regimes, en stellen dat de NSA technologiebedrijven dwingt tot het afstaan van data, wijzen naar de legitimiteit van overheidssurveillance. Titels waarin staat dat de NSA “duizenden keren privacyregels overtreden”^{N64} heeft, de NSA “hackte versleutelde communicatie”^{N75}, “brak eigen regels”^{N48} en “tapte in het geheim af”^{N126}, geven aan dat er gewezen wordt op het niet naleven van de wet. Het gebruik van termen als ‘hacken’ en ‘aftappen’ wijzen naar praktijken die illegaal zijn. Er is in een artikel gezegd ‘Of de geheime diensten deze gegevens zonder of met wetenschap van fabrikanten en Google en Apple verkrijgen, is niet bekend’^{N171}, waarmee wordt aangegeven dat er mogelijk wetten zijn overtreden. Ook gebruiken de journalisten quotes van rechters en privacy voorvechters om aan te geven dat privacywetgeving in het geding is. Quotes als “De NSA negeerde over het algemeen de speciale regels voor verspreiding van persoonsgegevens van Amerikanen buiten de NSA, totdat het een bevel daartoe kreeg”^{N149}. Dit artikel geeft aan dat de NSA de regels herhaaldelijk overtrad, te zien in de uitdrukking ‘over het

---

² De Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst afgekort als AIVD, is een inlichtingendienst die surveillance uitvoert voor de Nederlandse regering als onderdeel van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (“Het werk van de”, z.j.).

algemeen'. Ook worden quotes ingezet als: "De balans tussen nationale veiligheid en de bescherming van persoonsgegevens is een afweging die de overheid maakt. Maar wat belangrijk is, is 'dat die bescherming een grondrecht is van burgers, en niet een luxeartikel waarop je kunt afdingen als dat je uitkomt'^{N35}. Hier wordt er gesteld dat bescherming van burgers belangrijker is dan nationale veiligheid. Dit wordt gedaan door twee tegenovergestelde uitdrukkingen, namelijk 'grondrecht' en 'luxeartikel', in een enkele zin te zetten. Hiermee wordt er gesuggereerd dat de surveillance praktijken van de NSA boven alle wetgeving staan. Deze veronderstelling geeft weer dat het lijkt alsof de overheid zich vrijheden verschafft in het nadeel van de burgers.

De affordances uiteten zich binnen dit frame door de interesse die het publiek toont in de artikelen. Het aantal reacties bij artikelen over geheimzinnige praktijken en aftappen loopt in sommige gevallen^{N154} op tot bijna 300 reacties. Een overheid die zich niet aan de regels houdt doet het publiek namelijk denken aan totalitaire regimes. Dit is te zien in reacties van het publiek die een vergelijking maken tussen de NSA en de "Stasi"^{N69}, waarbij termen zijn gebruikt als "dictatuur" en "totalitair"^{N64}. Het publiek geeft ook aan dat het gedrag van politici het gevoel van onderdrukking versterkt door te stellen dat "overheden niet te vertrouwen"^{N165} zijn. Artikelen van deze soort lijken de gebruiker te stimuleren hun onvrede te uiten. De artikelen ondersteunen het idee van illegaliteit met quotes van politici die een belangrijke rol spelen. Ronald Plasterk zei in een debat in de Tweede Kamer: "De geheime diensten AIVD en MIVD mogen voortaan pas afgetapte meta-data over Nederlandse burgers aan buitenlandse partners geven, nadat de minister van Binnenlandse Zaken daarvoor schriftelijk toestemming heeft gegeven."^{E55}. Deze uitspraak suggereert dat meta-data sowieso verzameld wordt, hoewel de data niet aan buitenlandse partners mee te geven is zonder toestemming. De uiting 'afgetapte meta-data' geeft aan dat de data al is afgetapt. Deze quotes geven aan dat gegevens toch wel worden verzameld, ook al wordt er gezegd dat er niets mee wordt gedaan. Deze framing devices wijzen op de veronderstelling dat de NSA veiligheid boven privacyreglementen stelt en daarmee in strijd met de wet macht op anderen uitoefent. Hierdoor wordt twijfel over de wettelijke juistheid van overheidssurveillance aangeduid.

4.3 Afzwakking van de GSD

In de *GSD* zijn er veel artikelen gepubliceerd waarin is geclaimd dat overheidssurveillance op massale schaal niet zorgelijk is. Daarbij wordt er gewezen op wetgeving die gebruik van surveillancedata aan banden legt, in tegenstelling tot het reguleren van surveillance technologieën. Er wordt aangeduid dat overheidssurveillance niet schadelijk is door quotes in te zetten van woordvoerders van de NSA. Bijvoorbeeld de claim dat '100 procent veiligheid en 100 procent privacy zonder onaangename zaken' onmogelijk zou zijn, waarbij letterlijk is gezegd "Niemand luistert uw telefoontjes af"^{N1}. Artikelen als "berichten over afluisteren kloppen niet", waarin staat dat de VS "bij herhaling duidelijk hebben gemaakt dat zij informatie verzamelen zoals alle andere

landen dat doen, om het land, zijn belangen en zijn bondgenoten te beschermen tegen onder andere dreigingen zoals terrorisme en de proliferatie van massavernietigingswapens^{N107}. Hierin geeft de VS aan dat er geen praktijken hebben plaatsgevonden die ongrondwettelijk zijn. Er is ook gezegd dat er alleen afgeluisterd wordt wanneer er sprake is van redelijke verdenking. Ronald Plasterk stelt daarbij: “De inlichtingendiensten monitoren alleen de bezoekers van websites met 'een terroristisch of extremistisch oogmerk’.”^{E34} Met deze quotes wordt aangegeven dat er wel massale surveillance plaatsvindt, maar dat dit niet zonder reden wordt gedaan. Daarbij krijgt het publiek het idee dat de NSA de *GSD* minder ernstig wil laten overkomen. Deze discussie laat zien dat er voornamelijk gekeken wordt naar de gevolgen van overheidssurveillance. De overheidssurveillance zelf wordt niet aan de kaak gesteld, de middelen lijken immers het doel terroristen te vinden te rechtvaardigen.

Er wordt in het nieuws ook verwezen naar de handelsbetrekkingen met de VS en de positie waarin het Europese Parlement zich plaatst. Dit is te zien in het plaatsen van reacties door politici die zeggen dat de zaak "een enorme druk kan leggen op de betrekkingen tussen de EU en de Verenigde Staten"^{N38}. Ook is gezegd: “onderhandelen heeft geen zin als de tegenstander alles al weet”^{N110} en “Je weet dat je soms in vrienden teleurgesteld wordt, maar wat de VS nu doet kan echt niet.”^{E11}. Deze statements laten zien dat politici in het EP vinden dat de VS dankzij surveillancepraktijken van de NSA de handelsbetrekking bemoeilijkt heeft, zoals de uitdrukking ‘enorme druk leggen’ laat zien. Het EP zag de VS als ‘vrienden’ en ‘bondgenoten’. Hiermee wordt aangegeven dat de positie waarin de VS zichzelf heeft geplaatst wordt gehekeld, waarbij de gedane surveillance praktijken om deze positie te verwerven worden onderbelicht. Om de positie van de EU ten opzichte van de VS veilig te stellen wordt er over wetten betreffende data verzamelen gezegd: "Nu is het zo dat de Facebooks en Twitters van deze wereld vooral aan Amerikaanse wetten moeten voldoen" en wordt er gepleit “voor het oprichten van een Europese cloud en een betere bescherming van de data van Europeanen”^{N87}. Hier ligt de focus vooral op wetgeving om de privacy van de ‘Europeanen’ te beschermen. Daarbij wordt er expliciet gewezen naar de verhoudingen tussen de twee partijen. Dit laat zien dat er een focus is op de politieke relaties tussen de politieke partijen binnen het nieuws.

De legaliteit van de overheidssurveillance door de NSA, waar in eerste instantie de ophef over ontstond, lijkt hier geen deel uit te maken van de discussie. Door de focus te verleggen van de rechtmatigheid van overheidssurveillance zelf naar het inperken van de gevolgen van overheidssurveillance, geeft de berichtgeving weer dat overheidssurveillance op zichzelf niet slecht is. Wat er met de overheidssurveillance wordt gedaan is daarom belangrijker. De *GSD* wordt op deze manier afgedaan als een politiek probleem.

4.4 Geheimhouding en spionage

Binnen de *GSD* zijn artikelen gepubliceerd die wijzen naar de veronderstelling dat zowel de Nederlandse inlichtingendiensten als de NSA belangrijke informatie achterhouden. Dit is te zien in de manier waarop enkele foto's herhaaldelijk zijn gebruikt: stock foto's waarop te zien is dat een hand met een handschoen een toetsenbord bedient^{N4} of een hand die een schaduw werpt op een toetsenbord^{N171}, wijzen op spionage. Daarnaast is er herhaaldelijk een persfoto gebruik van een man met een stuk plakband op zijn mond met de tekst "NSA"^{N179,N197} erop. De affordance voor de gebruiker is dat de afbeelding al aangeeft in welke richting het artikel zich begeeft, waardoor de gebruiker kan bepalen of het artikel past bij zijn interesse of niet. Met afbeeldingen die wijzen op monddood gemaakt worden, wordt aangegeven dat er niets gezegd kan worden over de praktijken van de NSA. Dit geeft weer dat het lijkt alsof de NSA niet wil dat er dingen over overheidssurveillance worden gezegd en iets te verbergen heeft. Ook een vermoeden van monddood gemaakt worden komt in de berichtgeving naar voren in zinnen als: "Het vermoeden bestaat dat onder andere The Washington Post en The Guardian meer informatie hebben over PRISM"^{N42}. Het 'vermoeden' van 'meer informatie' geeft weer dat het lijkt alsof er nog meer geheime documenten zijn waar het publiek niets vanaf mag weten. Titels waarin staat dat bedrijven de NSA "toegang"^{N159} verschaffen tot de gegevens die zij hebben verzameld en "samenwerken"^{N256}, geven weer dat de technologiebedrijven samen lijken te werken met de NSA. Er wordt in feite gesuggereerd dat de technologiebedrijven de NSA onbepaald toegang geven tot hun data en daarmee de NSA heimelijk steunen. Artikelen met informatie die dit kon verduidelijken zijn uitgebleven. Deze *framing devices* wijzen naar de geheimzinnigheid van NSA surveillance.

In de politiek is ook te zien dat er een beeld wordt geschetst waarin de NSA informatie achter lijkt te houden. Dit is te zien in de manier waarop de VS en de NSA uitspraken hebben gedaan over de transparantie van het surveillance beleid. Er wordt door woordvoerders uit de VS gezegd dat "er bijna geen info is die we niet delen"^{E12}, en naar aanleiding van een artikel over vrijdelde bomaanslagen: "Er is moeite gedaan om deze gevallen openbaar te maken om u en het Amerikaanse publiek te laten zien dat concrete resultaten worden geboekt door deze programma's"^{N20}. Met deze uitspraken wordt geen inzicht gegeven in de processen van overheidssurveillance, terwijl er in andere artikelen naar voren komt dat hier behoefte aan is. Deze behoefte is te zien in een artikel waarin wordt geëist "dat iedereen over wie de inlichtingendiensten van de NSA gegevens heeft doorgegeven wordt geïnformeerd"^{E32} en een pleidooi voor een "open en neutraal internet"^{N242}. Dit laat zien dat de NSA en de VS ondanks de *GSD* nog informatie achterhouden die inzicht geeft in de manier waarop overheidssurveillance plaatsvindt. In de Nederlandse politiek wordt gebrek aan informatie nog eens verduidelijkt, te zien in titels van de nieuwsartikelen over 'onderzoek'^{N138, E30}, 'opheldering'^{N12} en 'afspraken'^{N103}, waarin de Tweede Kamer aangeeft meer informatie

te willen van de AIVD en de samenwerking met de NSA. Binnen deze berichtgeving werd bekend dat de AIVD op vergelijkbare schaal als de NSA telefoongegevens had verzameld. Daarbij worden uitspraken van Tweede Kamerleden in gezet als "De minister had de Kamer op allerlei manieren kunnen informeren, maar er is een doofpot gecreëerd."^{N232}. De term 'doofpot' geeft aan dat er een idee heerst dat er meer informatie beschikbaar is dan er wordt vrijgegeven. Er lijkt veel onduidelijkheid te heersen over overheidssurveillance, omdat het debat vol staat met uitspraken die niet ingaan op het verduidelijken van de zaken. In plaats daarvan wordt er verwezen naar de politiek.

Deze *framing devices* geven aan dat er rond overheidssurveillance veel in het geheim wordt gedaan, al dan niet in samenwerking met bedrijven die hun data vrijwillig afstaan. Er wordt daarbij gevraagd om verduidelijking die er niet is gekomen, waardoor de overheidssurveillance van de NSA in geheimzinnigheid is gehuld.

5 Resultaten

In de analyse is te zien hoe Nu.nl en Elsevier.nl het discours rondom de *GSD* framen. Hierbij zijn vier verschillende frames opgesteld naar aanleiding van de gevonden framing devices. In tabel 2 is samengevat hoe de *GSD* is vormgeven.

FRAMES	THEMA'S IN DE <i>GSD</i>	FRAMING DEVICES
Personificatie	Obama als gezicht van de VS Plasterk als gezicht in NL Snowden als boeman <i>GSD</i>	Iemand persoonlijk verantwoordelijk houden, tekortkomingen belichten, demoniseren
Legaliteit	Suggestie van illegaliteit NSA dwingt tech-bedrijven Vergelijking met totalitaire regimes	Surveillance gelijk stellen aan veiligheid, veiligheid boven privacy plaatsen, surveillance als geoorloofd kenmerken, het belang van de burgers ondergeschikt maken.
Afzwakking	Bagatelliseren van de <i>GSD</i> Wetgeving als oplossing	Surveillance is niet schadelijk voor de burgers, overheidssurveillance wenst een politieke oplossing
Geheimhouding	Inlichtingendiensten verbergen info Transparantie als oplossing	De NSA werkt in het geheim, inzicht wordt niet gegeven, overheidssurveillance is een complot

Tabel 2

In het overzicht is te zien welke frames zijn gevonden via een inductieve analyse. In de rest van dit hoofdstuk worden de verkregen resultaten vergeleken met de frames *conflict*, *human interest*, *economic consequences*, *morality*, en *responsibility*, gehaald uit Semetko en Valkenburg (2000). In de volgende paragraaf worden de gevonden frames in samenspraak met de deductieve frames en in vergelijking met een politiek discours besproken.

5.1 Overzicht gevonden frames

In het personificatie frame is vooral te zien hoe Obama en Plasterk worden ingezet als spreekbuis van de inlichtingendiensten in hun land. Daarbij worden zij persoonlijk aangesproken voor de acties van de NSA en de AIVD. De verantwoording voor surveillance praktijken van de overheid wordt zo bij één enkel persoon gelegd. Bij Snowden is dit te zien in de focus die op zijn acties worden gelegd, zonder verder te spreken over de zaken die hij heeft blootgelegd. Dit maakt Snowden het punt van focus waardoor de aandacht voor eventuele misstanden wordt verlegd. Het verschil tussen de plaatsing van enerzijds Obama en Plasterk en anderzijds Snowden is te verklaren aan de

hand van de *responsibility* en *human interest* frames. Binnen het personificatie frame zijn dus twee eerder gevonden frames te onderscheiden. In 4.1 wordt gebruik gemaakt van het *responsibility* frame. Dit is te zien in het feit dat Obama en Plasterk herhaaldelijk als boegbeeld van het debat worden voorgesteld. De verantwoordelijkheid van allerlei zaken wordt namelijk op hen afgeschoven. Bij Snowden wordt er gebruik gemaakt van het *human interest* frame, te zien in de nadruk op zijn persoonlijke situatie en acties. In de berichtgeving rondom Snowden wordt hij namelijk gekarakteriseerd hetzij als held, hetzij als landverrader.

Het legaliteit frame verwijst naar de ophef rondom privacywetgeving waarin verondersteld wordt dat surveillance gerechtvaardigd is, ongeacht of het zorgt voor schending van privacy. Daarbij wordt gespeculeerd dat de NSA gegevens verkrijgt zonder dat zij zich daarover hoeft te verantwoorden. Daarnaast wordt weergegeven dat politici niet te vertrouwen zijn, omdat zij deel uitmaken van instituties. Deze instituties worden door het publiek weergegeven als organisaties van onderdrukking. Dat blijkt uit de manier waarop er gesproken wordt van totalitaire regimes als de Stasi en er vergelijkingen worden gemaakt met landen die de mensenrechten schenden op het gebied van vrije meningsuiting. In dit legaliteits frame worden vooral uitspraken gedaan over wat moreel gedrag is en wordt er gesteld dat de NSA moreel verwerpelijk bezig is. Om deze reden kan het frame uit 4.2 ook geplaatst worden binnen een *morality* frame. Verder lijkt de discussie over de legaliteit van overheidssurveillance een duidelijke affordance te hebben voor het publiek, gezien het aantal reacties dat geplaatst wordt bij een artikel binnen dit frame. Deze affordance ligt hoogstwaarschijnlijk in het spuien van een mening over de praktijken van de NSA. Berichten van dit soort geven namelijk de verontwaardiging van de gebruikers weer.

Het afzwakking frame waarin het bagatelliseren van de *GSD* een rol speelt, geeft de veronderstelling weer dat overheidssurveillance niet schadelijk is voor de burgers. Dit is voornamelijk te zien bij de NSA en de Amerikaanse overheid die stellen dat er altijd een dreiging op de loer ligt. Privacy is daarmee verworden tot een goed waar compromissen over gesloten moeten worden; 100% veiligheid en 100% privacy bestaat volgens Obama niet. Surveillance wordt hier geïnterpreteerd als een noodzakelijk kwaad als het aankomt op privacy. Er heerst namelijk het idee dat zonder surveillance, wij als burgers kwetsbaar zijn voor terroristische aanslagen. Hiermee geven de VS en de NSA aan dat overheidssurveillance altijd gerechtvaardigd is en dat daarmee de ophef rondom de *GSD* overdreven is. Binnen dit frame van afzwakking kunnen er naar de frames van Semetko en Valkenburg (2000) weer twee andere frames onderscheiden worden, namelijk het *conflict* frame en het *economic consequences* frame. In de eerste alinea van 4.3 wordt er een conflict in beeld gebracht door veiligheid en privacy als twee tegenstrijdige begrippen neer te zetten. Ook is er een conflict te zien tussen de uitwerking van de ingezette middelen en het beoogde doel van overheid surveillance, wat in de artikelen naar voren komt als het conflict tussen privacy schending en

veiligheid. De tweede alinea van 4.3 is weer met een ander frame te vergelijken, namelijk een *economic consequences* frame. In deze alinea is de handelsrelatie door middel van politieke banden tussen de VS en de EU in beeld gebracht. Daarbij wordt er niet expliciet verwezen naar economische nadelen, maar naar de mogelijkheid dat deze zullen ontstaan naar aanleiding van de verstoorde verhoudingen waar in de artikelen naar is verwezen. In paragraaf 4.3 zijn in vergelijking met Semetko en Valkenburg (2000) dus twee contrasterende frames gevonden.

Het geheimhouding frame laat zien dat er veel titels te vinden zijn waarin het woord ‘spioneren’, of een variatie daarop wordt gebruikt. Ook ‘afluisteren’ is een veelvuldig gebruikte term in de titels. De gemeenschappelijke factor tussen deze woorden is het geheim dat beide woorden veronderstellen. Dit geeft aan dat de NSA wordt gezien als een geheime dienst die heimelijk gegevens verzameld. Het gebrek aan verduidelijking van de surveillancepraktijken door de inlichtingendiensten, wat ook wel ‘doofpot affaire’ wordt genoemd, geeft de burger het gevoel dat hij niet beschermd is tegen de grillen van de staat. Het idee heerst dat degene met de meeste macht, deze ook uitoefent op zijn burgers en probeert op te dringen aan de rest van de wereld. In paragraaf 4.4 zijn in contrast met Semetko en Valkenburg (2000) weer twee contrasterende frames gevonden, namelijk het *morality* en het *conflict* frame. In de eerste alinea is er sprake van een veroordelende toon ten opzichte van de NSA, waarbij moraliserende uitspraken zijn gedaan over de surveillance praktijken van de NSA. In alinea twee van 4.4 worden er twee conflicten beschreven. Ten eerste het conflict tussen de Tweede Kamer en de regering in de VS. Daarnaast blijkt er een conflict te zijn tussen de inlichtingendiensten en de politiek in het algemeen. Daarin is te zien dat de inlichtingendiensten claimen dat er genoeg informatie is vrijgegeven, terwijl de Nederlandse politiek dit bestrijdt en meer informatie wil. De partijen hebben dus conflicterende belangen. In paragraaf 4.4 zijn in vergelijking met Semetko en Valkenburg (2000) weer twee contrasterende frames gevonden.

5.2 Frames in context

Er is te zien dat er in de paragrafen 4.1, 4.3, en 4.4 meerdere frames zijn gevonden in vergelijking met eerder onderzoek. Daarbij is het verschil tussen de twee frames *responsibility* en *human interest* in paragraaf 4.1 het minst groot. Het *human interest* frame is vergelijkbaar met het *responsibility* frame vanwege de nadruk op de menselijke component die in beide frames aanwezig lijken te zijn. De validiteit van het inductief gevonden personificatie frame lijkt hiermee bevestigd te worden. Paragraaf 4.2 valt eenduidig binnen een *morality* frame, waardoor legaliteit als valide frame kan worden gezien binnen de *GSD*. Paragrafen 4.3 en 4.4 lijken met elkaar in tegenspraak te zijn. In beide paragrafen met de inductief gevonden waarden zijn twee frames uit deductief uitgevoerd onderzoek te vinden die in eerste instantie niet met elkaar verenigbaar lijken. In 4.3 zijn het *conflict* en het *economic consequences* frame volgens Semetko en Valkenburg (2000) beide aanwezig. Wat deze frames gemeen hebben is de mogelijkheid

om instituties als speler in het debat te kenmerken. Dit is precies wat er in 4.3 is beschreven, namelijk de machtsverhouding tussen de politieke instituties van de VS en de EU. In 4.4 zijn het *morality* en *conflict* frame volgens Semetko en Valkenburg (2000) aanwezig. De gemeenschappelijke deler tussen de twee frames is de nadruk op de acties van de instituties. De laatste paragrafen 4.3 en 4.4 zijn in vergelijking met de verschillende typen frames volgens Semetko en Valkenburg (2000) minder steekhoudend te noemen. Zij hebben echter wel een gemene deler, namelijk de focus op de machtsverhoudingen tussen de inlichtingendiensten en de politiek. Binnen een discoursanalyse kunnen deze resultaten dus wel valide genoemd worden.

Om een meer vergelijkende noot toe te voegen zullen de resultaten in deze alinea besproken worden in samenspraak met het politieke discours uit de Tweede Kamer. In de verslagen uit de Tweede Kamer worden de inductief gevonden frames, zoals beschreven in de analyse paragrafen 4.2 legaliteit, 4.3 afzwakking, en 4.4 geheimhouding, ook gebruikt. Er wordt gesproken over de legaliteit van NSA surveillance, de vraag in hoeverre de GSD als probleem moet worden gezien (afzwakking), en wordt er gesproken over het bereik van overheid surveillance bekend was bij de Minister van Binnenlandse Zaken (geheimhouding). De frames volgens Semetko en Valkenburg (2000) die aanwezig waren in de eerder genoemde paragrafen zijn daarbij ook aanwezig. Dit zijn de *morality*, *conflict* en *economic consequences* frames. Daarbij wordt het *morality* frame voornamelijk vormgegeven door vragen te stellen over de kennis die Plasterk en andere politici bezitten over praktijken van de inlichtingendiensten NSA en AIVD. Het *conflict* frame wordt voornamelijk weergegeven door de verschillende standpunten die de coalitie en de oppositie innemen. Het *economic consequences* frame manifesteert zich door middel van vragen die gesteld zijn over de samenwerking van Nederland met de VS in het afluisterverband dat 'Nine Eyes' wordt genoemd. Daarnaast is er wel sprake van een *responsibility* frame maar niet per se van een personificatie frame. Het personificatie frame is namelijk een combinatie van Semetko en Valkenburgs (2000) *responsibility* en *human interest* frame. Het *human interest* frame is in dit geval niet aanwezig. Dit is te zien in het feit dat de Tweede Kamerstukken voor een groot deel bestaan uit Kamervragen gericht aan de minister van Binnenlandse Zaken. Hierin wordt gevaagd of de minister zijn verantwoordelijkheid wil nemen, zonder dat zijn persoonlijke situatie belicht wordt. Er zijn dus kleine verschillen te vinden in het nieuwsdiscours en het politieke discours in Nederland. Met name het verschil in uiting van het personificatie frame en de unieke positie waarin het *human interest* frame zich bevindt.

6 Conclusie

In dit hoofdstuk wordt kort de probleemstelling beantwoord, waarbij de resultaten naast de theorie worden gelegd. Daarbij wordt het productieproces, en daarbij de affordances waar de nieuwsplatforms in voorzien, beschreven voor de thema's binnen de *GSD*. De resultaten van de analyse worden daarnaast vergeleken met de analyse van Semetko en Valkenburg (2000) en het politieke discours. In de laatste paragraaf worden de beperkingen van het onderzoek besproken, en suggesties gedaan voor vervolgonderzoek.

6.1 Constructie van *GSD* discours

In hoofdstuk 1.1 zijn een aantal deelvragen gesteld die leiden tot het antwoord op de volgende vraag: *Wat zijn de gevolgen van de berichtgeving rondom de Global Surveillance Disclosures voor het Nederlandse discours?* De eerste vraag waar antwoord op is gegeven verwijst naar de technologische componenten van het medium en hoe de affordances voor de gebruiker daarbij worden gestuurd. Het productieproces speelt daarbij een grote rol, met name de mate van interactiviteit. Daarin is een navigatieve vorm van interactiviteit het sterkst aanwezig. Deze navigatieve interactiviteit blijkt uit de specifieke affordances voor het publiek; zij worden gestuurd naar onderwerpen die door het platform bepaald zijn, zodat ze zelf niet meer hoeven te zoeken. Het zoeken naar relevante onderwerpen wordt het publiek daardoor uit handen genomen. Er kan zodoende geconcludeerd worden dat er voornamelijk gebruik wordt gemaakt van navigatieve vormen van interactiviteit. Dit ligt in lijn met wat Chung (2007) heeft geconcludeerd in eerder onderzoek over online nieuws, namelijk dat er vrijwel uitsluitend gebruik wordt gemaakt van navigatieve vormen van interactiviteit op nieuwsplatforms (p. 56). Deze affordances van de navigatieve vormen van interactiviteit op Nu.nl en Elsevier vormen slechts een gedeelte van het discours. De gebruikte frames spelen ook een rol in de uiting van het discours.

Een andere deelvraag verwijst naar de inzet van de framing analyse en wat deze blootlegt van het discours in Nederland. Het blijkt dat de affordances voor de lezer niet overal gelijk zijn. In de analyse is namelijk te zien dat niet alle frames volgens Semetko en Valkenburg (2000) duidelijke affordances voor het publiek bevatten. In de analyse zijn navigatieve affordances te zien, zoals het niet zelf op zoek hoeven naar relevante artikelen, die aanwezig zijn in de frames *human interest*, *responsibility*, en *morality*. In de frames *conflict* en *economic consequences* zijn deze affordances weer niet aanwezig. In de frames zoals beschreven in de 4.1, 4.2 en 4.4 komen deze affordances wel voor. Het frame in 4.3 over de afzwakking van de *GSD* wijkt daar echter van af, en bezit geen duidelijke affordances. Het afzwakking frame is dus minder sterk te valideren wanneer de focus ligt op de affordances van een online nieuwsplatform. In vergelijking met een politiek discours hebben de frames een andere verhouding ten opzichte van elkaar.

De laatste deelvraag verwijst naar de implicaties van de gevonden frames, zoals personificatie, binnen het Nederlandse *GSD* discours in vergelijking met andere discoursen. Personificatie is een thema dat deels voorkomt in de debatten die in de Tweede Kamer hebben plaatsgevonden. Het daarbij behorende *human interest* frame komt daarbij niet voor. Er is geen sprake van nadruk op de persoonlijke situatie van parlementsleden. Het *responsibility* frame komt echter wel voor in de vorm van Kamervragen over het handelen van minister Binnenlandse Zaken Ronald Plasterk. De andere frames zoals beschreven in het analyse hoofdstuk en volgens Semetko en Valkenburg (2000) zijn wel aanwezig. De andere frames uit dit onderzoek; legaliteit, afzwakking en geheimhouding zijn ook in het politieke discours aanwezig. Het enige kenmerkende verschil tussen beide discoursen ligt dus in het personificatie frame.

De gevolgen van de berichtgeving van de *GSD* op het Nederlandse discours komt tot uiting in de frames die zijn gevonden, zoals beschreven is in het analysehoofdstuk. De vergelijkingen in het resultaten hoofdstuk geven daarbij weer welke unieke kenmerken zijn gevonden in het Nederlandse online-nieuwsdiscours. Binnen het personificatie frame is een verschil te zien in de frames die in het nieuws zijn gebruikt en de frames die in het politieke discours zijn gebruikt. Specifiek voor *GSD* in het nieuws zou dan het *human interest* frame zijn, waarin de persoonlijke aspecten van Snowden een grote rol spelen. In verhouding met het politieke discours is het personificatie frame en specifiek het *human interest* frame een unieke factor in nieuws over de *GSD*.

6.2 Discussie

Op Nu.nl werd er vaak verwezen naar een eerder artikel op de site om de achtergrond van de *GSD* weer te geven. Op Elsevier werd er vooral verwezen naar opiniestukken op de website, waarbij het verwijzende artikel dient als achtergrondverhaal. Ondanks verschillen in indeling waren er qua thema's geen significante verschillen merkbaar. Hierdoor is de analyse vooral een inhoudelijke analyse geweest, gezien dezelfde onderwerpen en verwijzingen van het publiek steeds weer terug kwamen. Vanwege het gebrek aan ruimte en de beschikbaarheid van informatie over de nieuwsartikelen is de analyse minder ingegaan op de meta-elementen zoals het aantal likes, shares en tweets. In vervolgonderzoek raad ik aan dieper in te gaan op de verschillen tussen beide platforms, voornamelijk in de manier waarop de sociale media elementen op het platform technisch zijn geconstrueerd.

In het methodehoofdstuk 3.3 is uitgelegd dat in een frame analyse volgens Van Gorp (2010, p. 99) de onderzoeker een subjectieve inbreng heeft en dat dit opgelost kan worden door een deductieve analyse toe te passen. In deze scriptie is er geen ruimte geweest voor een fase waarin een onafhankelijke groep van codeerders de gemaakte frames kon verifiëren. Om de frames op te stellen is er in dit geval weer een subjectieve indeling gemaakt. Om deze reden lopen onderdelen binnen de kopjes in de analyse nog wel eens door elkaar en kan de onderverdeling soms kunstmatig lijken. Dit zorgt ervoor

dat mijn analyse niet objectief geverifieerd kan worden, waardoor er mogelijk frames worden benoemd die relevant zijn voor elk vergelijkbaar discours. Deels om deze reden is een vergelijking toegevoegd met deductief uitgevoerd onderzoek. Met deze stap is geprobeerd meer objectiviteit toe te voegen in de conclusie.

Het onderzoek is daarbij ook een exploratief onderzoek, waarbij het trekken van een objectieve conclusie lastig is gebleken. Door het toevoegen van een vergelijkende component, in de vorm van andere onderzoeken en het politieke discours, heb ik geprobeerd een sterkere conclusie neer te zetten. Dit is toegevoegd in de resultaten sectie vanwege de basis van mijn inductieve onderzoek. Op basis van mijn analyse ben ik tot conclusies gekomen, die vervolgens vergeleken konden worden met de frames in Semetko en Valkenburgs (2000) onderzoek en het discours uit de Tweede Kamer.

Volgens Van Gorp bestaat het te analyseren materiaal idealiter uit verschillende soorten bronnen, gezien er in verschillende culturele contexten andere zaken spelen (p. 94). In deze scriptie ligt de focus echter op de online nieuwsteksten van Nu.nl en Elsevier.nl, waardoor het soort bronnen alleen online nieuwsteksten behelst. Dit houdt in dat de conclusies uit deze analyse alleen specifiek toepasbaar zijn op discourses in online nieuwsplatforms. In vervolgonderzoek is het dan ook raadzaam om verschillende soorten platforms te raadplegen voor analysemateriaal binnen hetzelfde onderwerp. Door bronnen van verscheidene platforms te nemen zijn de gevonden resultaten beter generaliseerbaar binnen een gekozen discours.

Referentielijst

- Chung, D, S. (2007). Profits and Perils: Online News Producers' Perceptions of Interactivity and Uses of Interactive Features. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 13(1), 43–61.
- Deuze, M. (2001). Online Journalism; Modelling the First Generation of News Media on the World Wide Web. *First Monday*, 6(10).
- Deuze, M., & Paulussen, S. (2002). Online Journalism in the Low Countries: Basic, Occupational and Professional Characteristics of Online Journalists in Flanders and the Netherlands. *European Journal of Communication*, 17(2), 237–245.
- Eaton, J., & Piven, B. (red.). (z.j.) *Timeline of Edward Snowden's revelations*. Geraadpleegd op <http://america.aljazeera.com/articles/multimedia/timeline-edward-snowden-revelations.html>
- Ebner, M. (2014). Do you mind NSA affair?: Does the global surveillance disclosure impact our students? *Conference: World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications*. Finland: Tampere.
- Electronic Frontier Foundation. (z.j.) *Timeline of NSA domestic spying*. Geraadpleegd op <https://www.eff.org/nsa-spying/how-it-works>
- Entman, R. (1993). Framing: Towards a Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.
- Eveland, W. P., Marton, K., & Seo, M. (2004). Moving Beyond “Just the Facts” the Influence of Online News on the Content and Structure of Public Affairs Knowledge. *Communication Research*, 31(1), 82-108.
- Foucault, M. (1989). *The archaeology of knowledge*. London: Routledge.
- Foucault, M. (1996). *De orde van het spreken [L'ordre du discours]* (T. Widdershoven, Vert.). Meppel: Boon. (Origineel gepubliceerd in 1971).
- Fowler, R. (2013). *Language in the news: Discourse and ideology in the press*. Hoboken: Taylor and Francis.
- Graver, W. (1991). Technology Affordances. *Proceedings of CHI '91*. New Orleans: ACM Press, 79–84.
- Het werk van de AIVD. (z.j.). *Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties*. Geraadpleegd op <https://www.aivd.nl/onderwerpen/het-werk-van-de-aivd>
- Hoe kom je aan de Snowden-dossiers? (2013). *BN DeStem*. Geraadpleegd op <http://www.bndestem.nl/algemeen/binnenland/hoe-kom-je-aan-de-snowden-dossiers> 1.4112008
- Jorgensen, M., & Philips, L. (2002). *Discourse analysis; as theory and method*. Londen: Sage.
- Kahneman, D., & Tversky, A. (1984). Choice, Values, and Frames. *American Psychologist*. 39, 341-350.
- Lyon, D. (2007). *Surveillance studies: An overview*. Cambridge: Polity Press.

- McGrenere, J., & Ho, W. (2000). Affordances: Clarifying and Evolving a Concept. *Proceedings of Graphics Interface*. Geraadpleegd op <http://teaching.polishedsolid.com/spring2006/iti/read/affordances.pdf>
- Nisbet, M. (2010). Knowledge Into Action: Framing the Debates Over Climate Change and Poverty. In D'Angelo, P. & Kuypers, J. (red.), *Doing news framing analysis: Empirical and theoretical perspectives*. (pp.43-83). Hoboken: Taylor and Francis.
- Opgenhaffen, M. (2011). Multimedia, interactive, and hypertextual features in divergent online news platforms: An exploratory study of Flemish online news. *First Monday*, 16(3).
- Pan, Z., & Kosicki, G. (1993). Framing Analysis: An Approach to News Discourse. *Political Communication*. 10, 55-75
- Semetko, H., & Valkenburg, P. (2000). Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News. *Journal of communication*. DOI: 10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x
- Scheufele, D., & Tewskbury, D. (2007). Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. *Journal of communication*.
- Schröder, K., C. & Larsen, B.,S. (2010). The Shifting Cross-Media News Landscape: Challenges for news producers. *Journalism Studies*, 11(4), 524-534. doi: 10.1080/14616701003638392
- The Most Wanted Man in the World. (2014). *Wired.com*. Geraadpleegd op <http://www.wired.com/2014/08/edward-snowden/#ch-1>
- Van Dijk, T. (2011). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4(2), 249-283.
- Van Gorp, B. (2010). Strategies to Take Subjectivity Out of Framing Analysis. In D'Angelo, P., & Kuypers, J. (red.), *Doing news framing analysis: Empirical and theoretical perspectives*. (pp.84-109). Hoboken: Taylor and Francis.

Bijlage 1: Artikelen Global Surveillance Disclosures

N	ARTIKELEN SURVEILLANCE DISCLOSURES NU.NL
1.	<u>OBAMA VERDEDIGT VERZAMELEN PRIVÉDATA</u> 7 JUNI 2013
2.	<u>GOOGLE GEEFT MEER INFORMATIE OVER GEGEVENSVERSTREKKING</u> 7 JUNI 2013
3.	<u>'PRISM-SPIONAGETOOL GEEFT VS EEN DREIGINGSOVERZICHT PER ...</u> 9 JUNI 2013
4.	<u>NAAM VAN KLOKKENLUIDER INTERNETSPIONAGE VS ONTHULD</u> 9 JUNI 2013
5.	<u>OOK NEDERLAND WERKT AAN MASSAAL BESPIEDEN BURGERS</u> 9 JUNI 2013
6.	<u>GROOT-BRITTANNIË NOEMT AFLUISTEREN LEGAAL</u> 9 JUNI 2013
7.	<u>'EUROPESE DATABESCHERMING NODIG DOOR INTERNETSPIONAGE VS'</u> 10 JUNI 2013
8.	<u>VIJF VRAGEN OVER AFTAPPROGRAMMA PRISM</u> 10 JUNI 2013
9.	<u>MERKEL GAAT AFLUISTERKWESTIE AANKAARTEN BIJ OBAMA</u> 10 JUNI 2013
10.	<u>OOK AIVD KRIJGT INFORMATIE UIT AFTAPPROGRAMMA PRISM</u> 11 JUNI 2013
11.	<u>KLOKKENLUIDER INTERNETSPIONAGE VS SPOORLOOS</u> 11 JUNI 2013
12.	<u>KAMER EIST OPHELDING OVER INTERNETSPIONAGE</u> 11 JUNI 2013
13.	<u>OPSTELTEN ZWIJGT OVER ROL AIVD BIJ AFTAPPROGRAMMA</u> 11 JUNI 2013
14.	<u>WERKGEVER ONTBINDT CONTRACT KLOKKENLUIDER SNOWDEN</u> 11 JUNI 2013
15.	<u>NEDERLANDSE INLICHTINGENDIENSTEN TAPPEN INTERNETKNOOPPUNT AF</u> 12 JUNI 2013
16.	<u>ONTHULLINGEN INTERNETSPIONAGE NSA 'ZIJN TOPJE VAN DE IJSBERG'</u> 12 JUNI 2013
17.	<u>GOOGLE GEEFT MEER INFORMATIE OVER GEGEVENSVERSTREKKING</u> 12 JUNI 2013
18.	<u>'TIENTALLEN AANVALLEN VERIJDELD DOOR BELEID NSA'</u> 12 JUNI 2013
19.	<u>NSA WIL MEER OPENHEID GEVEN OVER DATASPIONAGE</u> 13 JUNI 2013
20.	<u>'AANSLAG OP DEENSE KRANT EN METRO NEW YORK VOORKOMEN</u> 14 JUNI 2013
21.	<u>MICROSOFT GEEFT OVERHEID VS TOEGANG TOT LEKKEN IN SOFTWARE</u> 14 JUNI 2013
22.	<u>HONDERDEN CHINEZEN DEMONSTREREN VOOR SNOWDEN</u> 15 JUNI 2013
23.	<u>'MINDER DAN 300 TELEFOONNUMMERS AFGELUISTERD DOOR NSA</u> 16 JUNI 2013
24.	<u>SNOWDEN HEEFT 'NIETS GELEKT' OVER MILITAIRE ACTIES</u> 17 JUNI 2013
25.	<u>SPIONAGEPROGRAMMA NSA VOORKWAM 50 AANSLAGEN</u> 18 JUNI 2013
26.	<u>OBAMA WIL MEER OPENHEID OVER SPIONAGEPROGRAMMA'S</u> 18 JUNI 2013
27.	<u>GOOGLE NOEMT GEHEIMHOUDING NSA-VERZOEKEN 'ONGRONDWETTELIJK'</u> 19 JUNI 2013
28.	<u>OOK DUITSLAND KREEG BELANGRIJKE INFORMATIE DOOR SPIONAGE VS</u> 19 JUNI 2013
29.	<u>VS LUISTEREN TOCH TELEFOONGESPREEKEN AMERIKAANSE BURGERS</u> 21 JUNI 2013
30.	<u>'ARRESTATIEBEVEL VS TEGEN SNOWDEN'</u> 22 JUNI 2013
31.	<u>'VS PRATEN OVER UITLEVERING SNOWDEN'</u> 22 JUNI 2013

32.	<u>SNOWDEN WERD NSA-MEDEWERKER OM BEWIJS TE VERZAMELEN</u> 24 JUNI 2013
33.	<u>'BRITTEN HOUDEN DUITSE IN DE GATEN'</u> 25 JUNI 2013
34.	<u>INLICHTINGDIENSTEN VS BANG VOOR MEER LEKKEN SNOWDEN</u> 25 JUNI 2013
35.	<u>'GRONDRECHTEN IN GEDING BIJ AFTAPPEN DOOR OVERHEID</u> 26 JUNI 2013
36.	<u>APPLE, FACEBOOK EN MICROSOFT AANGEKLAAGD OM AFTAPPEN</u> 27 JUNI 2013
37.	<u>'OBAMA NIET VERZWAKT DOOR LEKKEN SNOWDEN'</u> 29 JUNI 2013
38.	<u>'AMERIKANEN BESPIONEREN EU-DIPLOMATEN'</u> 29 JUNI 2013
39.	<u>'DEAL NEDERLAND MET VS OVER PRIVÉGEGEVENS'</u> 29 JUNI 2013
40.	<u>'ONDERHANDELINGEN VS AFBREKEN VANWEGE AFLUISTEREN</u> 30 JUNI 2013
41.	<u>'VS BESPIEDEN DUITSLAND OP GROTE SCHAAL'</u> 30 JUNI 2013
42.	<u>NIEUWE PRISM-INFORMATIE BEWIJST REAL TIME MONITOREN DOOR</u> 30 JUNI 2013
43.	<u>BUSH BESCHULDIGT SNOWDEN VAN SCHADEN VEILIGHEID VS</u> 1 JULI 2013
44.	<u>SNOWDEN DREIGT MET NIEUWE ONTHULLINGEN</u> 1 JULI 2013
45.	<u>'OBAMA KOMT MET VERKLARING AFLUISTERSCHANDAAL'</u> 1 JULI 2013
46.	<u>ONDERZOEK NAAR ROL AIVD EN MIVD IN PRISM</u> 3 JULI 2013
47.	<u>'NEDERLANDSE ECONOMIE LIJDT ONDER DIGITALE SPIONAGE</u> 3 JULI 2013
48.	<u>'OBAMA LIEGT OVER AFTAPPEN AMERIKAANSE BURGERS'</u> 11 JULI 2013
49.	<u>'MICROSOFT BOOD NSA TOEGANG TOT VERSLEUTELDE COMMUNICATIE</u> 11 JULI 2013
50.	<u>CHINA EN VS BOTSSEN OVER KLOKKENLUIDER SNOWDEN</u> 12 JULI 2013
51.	<u>TECHBEDRIJVEN VRAGEN OBAMA OM OPENHEID OVER INTERNETSPIONAGE</u> 18 JULI 2013
52.	<u>NSA NEEMT MAATREGELEN TEGEN LEKKEN INFORMATIE</u> 19 JULI 2013
53.	<u>OBAMA BLIJFT TELEFOONS AFTAPPEN VANWEGE 'PUBLIEK BELANG</u> 20 JULI 2013
54.	<u>DUITSE REGERING WERKT NAUW SAMEN MET NSA</u> 21 JULI 2013
55.	<u>VOORMALIG NSA-HOOFD VERGELIJKT SNOWDEN MET BOSTON</u> 21 JULI 2013
56.	<u>'SNOWDEN VREEST VOOR ZIJN VEILIGHEID'</u> 25 JULI 2013
57.	<u>NSA KAN INHOUD E-MAILS EN FACEBOOK-BERICHTEN LEZEN</u> 31 JULI 2013
58.	<u>SP WIL WETEN OF AIVD GELD KREEG VAN NSA</u> 2 AUGUSTUS 2013
59.	<u>OPSTELTEN GENOMINEERD VOOR BIG BROTHER AWARD</u> 8 AUGUSTUS 2013
60.	<u>NSA DOORZOEKT ALLE COMMUNICATIE VIA TREFWOORDEN</u> 8 AUGUSTUS 2013
61.	<u>NSA GEBRUIKT 'GEHEIME ACHTERDEUR' VOOR GROOTSCHALIGE</u> 9 AUGUSTUS 2013
62.	<u>OBAMA BELOOFT MEER TOEZICHT OP SPIONAGE</u> 9 AUGUSTUS 2013
63.	<u>DUITSE TELECOMBEDRIJVEN MAKEN VUIST TEGEN NSA</u> 9 AUGUSTUS 2013
64.	<u>NSA HEEFT DUIZENDEN KEREN PRIVACYREGELS OVERTREDEN</u> 16 AUGUSTUS 2013

65.	<u>SNOWDEN BEGON EERDER MET DOWNLOADEN GEHEIMEN</u> 16 AUGUSTUS 2013
66.	<u>GUARDIAN MOEST DATA SNOWDEN VERNIETIGEN</u> 20 AUGUSTUS 2013
67.	<u>'NSA KAN 75 PROCENT INTERNETVERKEER VS BEKIJKEN'</u> 21 AUGUSTUS 2013
68.	<u>'PARTNER NSA-JOURNALIST HAD LEVENSBEDREIGENDE INFORMATIE</u> 22 AUGUSTUS 2013
69.	<u>'NSA BETAALDE MILJOENEN AAN GOOGLE EN YAHOO'</u> 23 AUGUSTUS 2013
70.	<u>DIRECTEUR NSA BEZOEKT NEDERLAND</u> 23 AUGUSTUS 2013
71.	<u>'SNOWDEN HEEFT DIGITALE SPOREN GEWIST'</u> 24 AUGUSTUS 2013
72.	<u>'NSA-MEDEWERKERS GEBRUIKTEN PRISM VOOR SPIONAGE</u> 24 AUGUSTUS 2013
73.	<u>'NSA HACKTE VERSLEUTELDE COMMUNICATIE VN'</u> 25 AUGUSTUS 2013
74.	<u>'SNOWDEN DEED ZICH VOOR ALS NSA-OFFICIALS'</u> 29 AUGUSTUS 2013
75.	<u>'NSA BETAALT HONDERDEN MILJOENEN DOLLARS VOOR AFTAPPEN</u> 30 AUGUSTUS 2013
76.	<u>GOOGLE EN MICROSOFT WILLEN VS AANKLAGEN OVER</u> 31 AUGUSTUS 2013
77.	<u>'NSA BESPIONEERT FRANS MINISTERIE'</u> 1 SEPTEMBER 2013
78.	<u>'NSA HACKTE COMMUNICATIESYSTEMEN AL-JAZEERA'</u> 1 SEPTEMBER 2013
79.	<u>'NSA BESPIEDDE PRESIDENTEN BRAZILIË EN MEXICO'</u> 2 SEPTEMBER 2013
80.	<u>D66 IN EUROPA WIL OBAMA HOREN OVER AFLUISTEREN</u> 5 SEPTEMBER 2013
81.	<u>'NSA KAN GEBRUIKERSINFORMATIE SMARTPHONES INZIEN</u> 8 SEPTEMBER 2013
82.	<u>'FRANSE MINISTERS MOGEN GEEN SMARTPHONE MEER'</u> 11 SEPTEMBER 2013
83.	<u>NSA BRAK EIGEN REGELS BIJ AFLUISTEREN</u> 11 SEPTEMBER 2013
84.	<u>'NSA GAAT OOK INTERNATIONAAL BETALINGSVERKEER NA'</u> 15 SEPTEMBER 2013
85.	<u>'NSA LUISTERDE BELGISCH TELEFOONBEDRIJF AF'</u> 16 SEPTEMBER 2013
86.	<u>ROUSSEFF NIET NAAR VS OM SPIONAGEZAAK</u> 17 SEPTEMBER 2013
87.	<u>EUROPESE TOESTEMMING NODIG VOOR DATAVERZOEKEN VS</u> 18 SEPTEMBER 2013
88.	<u>MINDER VERTROUWEN IN FACEBOOK DOOR NSA-ONTHULLINGEN</u> 19 SEPTEMBER 2013
89.	<u>BELGACOM BESPIONEERD DOOR BRITSE INLICHTINGENDIENST</u> 20 SEPTEMBER 2013
90.	<u>'INTERNETKNOOPPUNT AMS-IX KAN NAAR VS ZONDER SPIONAGE</u> 23 SEPTEMBER 2013
91.	<u>NSA BESPIONEERDE AMBASSADE INDIA</u> 25 SEPTEMBER 2013
92.	<u>'NSA BESPIONEERDE GELIEFDEN'</u> 28 SEPTEMBER 2013
93.	<u>NSA MAAKTE GEHEIM SOCIAAL NETWERK VAN AMERIKANEN</u> 29 SEPTEMBER 2013
94.	<u>NSA WILDE ANONIEM TOR-NETWERK KRAKEN</u> 4 OKTOBER 2013
95.	<u>NSA GEBRUIKTE FIREFOX OM TOR-GEBRUIKERS OP TE SPOREN</u> 5 OKTOBER 2013
96.	<u>RUSLAND VERSTERKT INTERNETSPIONAGE VOOR OLYMPISCHE SPELEN</u> 7 OKTOBER 2013
97.	<u>CIA VERGAT VERDENKING SNOWDEN AAN NSA TE VERTELLEN</u> 11 OKTOBER 2013

98.	<u>'GEEN AANWIJZINGEN VOOR NSA-HACK NEDERLANDSE</u> 13 OKTOBER 2013
99.	<u>'NSA VERZAMELT MILJOENEN CONTACTLIJSTEN VAN E-MAILACCOUNTS</u> 15 OKTOBER 2013
100.	<u>'NEDERLAND MOET ANTISPIONAGEVERDRAG MET VS SLUITEN</u> 16 OKTOBER 2013
101.	<u>EU WIL DATA EUROPEANEN MIDDELS BOETES BESCHERMEN</u> 18 OKTOBER 2013
102.	<u>NSA TAPTE 1,8 MILJOEN NEDERLANDSE NUMMERS AF</u> 21 OKTOBER 2013
103.	<u>PLASTERK WIL AFSPRAKEN MET VS OVER GEDRAG NSA</u> 21 OKTOBER 2013
104.	<u>ALLE LANDEN SPIONEREN VOLGENS VS</u> 21 OKTOBER 2013
105.	<u>EU-PARLEMENT VOOR OPSCHORTING VERDRAG EU-VS</u> 23 OKTOBER 2013
106.	<u>'TELEFOON MERKEL AFGELUISTERD DOOR VS'</u> 23 OKTOBER 2013
107.	<u>'BERICHTEN OVER AFLUISTEREN FRANKRIJK KLOPPEN NIET'</u> 23 OKTOBER 2013
108.	<u>VERONTWAARDIGING OVER AFLUISTEREN MERKEL</u> 24 OKTOBER 2013
109.	<u>'NSA LUISTERDE VIJFENDERTIG REGERINGSLEIDERS AF'</u> 24 OKTOBER 2013
110.	<u>'LEG GESPREKKEN VS STIL OM SPIONAGE'</u> 24 OKTOBER 2013
111.	<u>NIEUWE EUROPESE PRIVACYREGELS UITGESTELD TOT 2015</u> 25 OKTOBER 2013
112.	<u>OMBUDSMAN LAAKT NAÏEVE HOUDING OP GEBIED SPIONAGE</u> 26 OKTOBER 2013
113.	<u>'OBAMA WIST NIET DAT MERKEL WERD AFGETAPT'</u> 26 OKTOBER 2013
114.	<u>'EUROPA MOET VS HELPEN NA AFLUISTERPRAKTIJKEN'</u> 27 OKTOBER 2013
115.	<u>'DUITSLAND EN BRAZILIË MAKEN VN-RESOLUTIE TEGEN AFLUISTEREN</u> 27 OKTOBER 2013
116.	<u>'NSA INFORMEERDE OBAMA NIET OVER MERKEL'</u> 27 OKTOBER 2013
117.	<u>'OBAMA WIST WEL VAN AFLUISTEREN MERKEL'</u> 27 OKTOBER 2013
118.	<u>BRITSE REGERING WIL KRANTENPUBLICATIES SPIONAGE STOPPEN</u> 28 OKTOBER 2013
119.	<u>HANDELSAKKOORD EU-VS IN GEVAAR DOOR NSA-AFFAIRE</u> 28 OKTOBER 2013
120.	<u>'NSA LUISTERDE ZESTIG MILJOEN SPAANSE GESPREKKEN AF</u> 28 OKTOBER 2013
121.	<u>HANDELSAKKOORD EU-VS IN GEVAAR DOOR NSA-AFFAIRE</u> 28 OKTOBER 2013
122.	<u>SENATOR VS WIL ONDERZOEK NAAR AFLUISTEREN NSA</u> 29 OKTOBER 2013
123.	<u>'NSA KREEG EUROPESE TELEFOONDATA VAN BONDGENOTEN</u> 29 OKTOBER 2013
124.	<u>CONGRES NEEMT GEHEIME DIENST NSA ONDER LOEP</u> 29 OKTOBER 2013
125.	<u>'AMERIKANEN LUISTERDEN OOK PAUS AF'</u> 30 OKTOBER 2013
126.	<u>'NSA TAPTE IN HET GEHEIM YAHOO EN GOOGLE AF'</u> 30 OKTOBER 2013
127.	<u>NSA ONTKENT OOK AFLUISTEREN PAUS</u> 30 OKTOBER 2013
128.	<u>ACHTERGROND: GAAT HET BELEID VAN DE NSA VERANDEREN?</u> 30 OKTOBER 2013
129.	<u>OOK IN NEDERLAND SPRAKE VAN SPIONAGE DOOR NSA</u> 30 OKTOBER 2013
130.	<u>SNOWDEN WIL DUITSE HELPEN MET NSA-SCHANDAAL</u> 31 OKTOBER 2013

131.	<u>EU-POLITICA SCHAAKE START ACTIE TEGEN DIGITALE WAPENS</u> 31 OKTOBER 2013
132.	<u>'NSA LUISTERDE GEEN HELE GESPREKKEN AF'</u> 31 OKTOBER 2013
133.	<u>SNOWDEN VRAAGT OM STEUN INTERNATIONALE GEMEENSCHAP</u> 1 NOVEMBER 2013
134.	<u>BRITSE GEHEIME DIENST ADVISEERDE AIVD OVER AFLUISTEREN</u> 1 NOVEMBER 2013
135.	<u>VERENIGDE STATEN ZETTEN STAP RICHTING HERVORMING NSA</u> 1 NOVEMBER 2013
136.	<u>NSA HIELD OOK BAN KI-MOON IN DE GATEN</u> 2 NOVEMBER 2013
137.	<u>TWEDE KAMER WIL AKKOORD MET VS OVER SPIONAGE</u> 5 NOVEMBER 2013
138.	<u>OPPOSITIE WIL VOORONDERZOEK NAAR AFLUISTERPRAKTIJKEN</u> 5 NOVEMBER 2013
139.	<u>'MEER BEWIJS DAT NSA GOOGLE EN YAHOO AFTAPTE'</u> 5 NOVEMBER 2013
140.	<u>RECHTZAAK TEGEN PLASTERK OM NSA-SPIONAGE</u> 6 NOVEMBER 2013
141.	<u>GRONDLEGGER INTERNET NOEMT NSA-SPIONAGE 'VRESELJK EN DOM</u> 7 NOVEMBER 2013
142.	<u>'SNOWDEN GEBRUIKTE WACHTWOORDEN VAN NSA-COLLEGA'S'</u> 8 NOVEMBER 2013
143.	<u>KROES WAARSCHUWT VOOR NAÏVITEIT ROND SPIONAGE</u> 11 NOVEMBER 2013
144.	<u>NEDERLAND EN BELGIË ONDERZOEKEN BEVEILIGING BANKGEGEVENS</u> 13 NOVEMBER 2013
145.	<u>'SPIONAGE VS VANUIT AMBASSADE IN MEXICO'</u> 14 NOVEMBER 2013
146.	<u>'CIA VERZAMELT DATA OVER INTERNATIONAAL BETALINGSVERKEER</u> 15 NOVEMBER 2013
147.	<u>SNOWDEN LEKTE TOT 200.000 GEHEIME DOCUMENTEN</u> 15 NOVEMBER 2013
148.	<u>AUSTRALIË LUISTERDE TELEFOON INDONESISCHE PRESIDENT AF</u> 18 NOVEMBER 2013
149.	<u>NSA OVERTRAD REGELS BIJ BESPIONEREN E-MAIL</u> 19 NOVEMBER 2013
150.	<u>VS EN EUROPA SPREKEN OVER SPIONAGE</u> 19 NOVEMBER 2013
151.	<u>'DUITSLAND VERGROOT AFDELING CONTRASPIONAGE'</u> 20 NOVEMBER 2013
152.	<u>'NSA ANALYSEERDE DATA VAN ONSCHULDIGE BRITTEN'</u> 20 NOVEMBER 2013
153.	<u>'VERSLEUTELING BEEÏNDIGT OVERHEIDSCENSUUR BINNEN TIEN JAAR</u> 21 NOVEMBER 2013
154.	<u>'VS LUISTERDE NEDERLAND SINDE 1946 AF'</u> 22 NOVEMBER 2013
155.	<u>'NSA INFILTRERDE VIJFTIGDUIZEND COMPUTERNETWERKEN</u> 23 NOVEMBER 2013
156.	<u>RUTTE TERUGHOUDEND OVER AFLUISTEREN</u> 23 NOVEMBER 2013
157.	<u>'RUILHANDEL TYPEERT SAMENWERKING AIVD EN NSA'</u> 23 NOVEMBER 2013
158.	<u>SPIONNEN UITEN ZORGEN OVER INFORMATIEVOORRAAD SNOWDEN</u> 26 NOVEMBER 2013
159.	<u>'GLASVEZELBEDRIJF GAF NSA TOEGANG TOT GOOGLE-DATA</u> 26 NOVEMBER 2013
160.	<u>'VS SLAAT DOOR BIJ AFTAPPEN IN STRIJD TEGEN TERRORISME</u> 26 NOVEMBER 2013
161.	<u>'MICROSOFT VERSLEUTELT DATAVERKEER UIT ANGST VOOR NSA</u> 27 NOVEMBER 2013
162.	<u>NSA VERZAMELDE PORNOKIJKGEDRAG MOSLIMRADICALEN</u> 27 NOVEMBER 2013
163.	<u>ONDERZOEKERS ZOEKEN VRIJWILLIGERS VOOR NABOOTSEN NSA</u> 29 NOVEMBER 2013

164.	<u>'AIVD GAAT TE VER BIJ HACKEN VAN FORA'</u> 30 NOVEMBER 2013
165.	<u>'HELFT VAN NEDERLANDERS DENKT TE WORDEN AFGELUISTERD'</u> 1 DECEMBER 2013
166.	<u>'PAS EEN PROCENT MATERIAAL SNOWDEN GEPUBLICEERD'</u> 3 DECEMBER 2013
167.	<u>MICROSOFT NOEMT OVERHEIDSSPIONAGE 'CONSTANTE DREIGING'</u> 5 DECEMBER 2013
168.	<u>TECHBEDRIJVEN VRAGEN OM WETSWIJZIGINGEN NA NSA-SPIONAGE'</u> 9 DECEMBER 2013
169.	<u>NSA INFILTREREDE ONLINE GAMES'</u> 9 DECEMBER 2013
170.	<u>HONDERDEN SCHRIJVERS ROEPEN OP TOT ACTIE TEGEN SPIONAGE'</u> 10 DECEMBER 2013
171.	<u>NSA MISBRUIKT COOKIES VAN GOOGLE VOOR SPIONAGE'</u> 11 DECEMBER 2013
172.	<u>NSA-DIRECTEUR VINDT SPIONAGE BESTE GARANTIE VOOR VEILIGHEID'</u> 11 DECEMBER 2013
173.	<u>EUROPARLEMENT GAAT SNOWDEN ONDERVRAGEN'</u> 12 DECEMBER 2013
174.	<u>OVERHEID GAAT NOODZAAK EIGEN CLOUDDIENST ONDERZOEKEN'</u> 13 DECEMBER 2013
175.	<u>TECH: NSA, DDOS, NETFLIX EN AFSCHIED VAN HYVES'</u> 13 DECEMBER 2013
176.	<u>'NSA KAN VERSLEUTELING MOBIELE TELEFOONGESPREEKEN KRAKEN'</u> 13 DECEMBER 2013
177.	<u>'NSA WIL SNOWDEN AMNESTIE GEVEN VOOR GEHEIMHOUDING'</u> 15 DECEMBER 2013
178.	<u>'NEDERLAND KAN NSA NIET ALLEEN TE LIJF'</u> 15 DECEMBER 2013
179.	<u>RECHTER VS ACHT VERGAREN TELEFOONDATA NSA ONWETTIG'</u> 16 DECEMBER 2013
180.	<u>NOORWEGEN HELPT NSA BIJ BESPIONEREN RUSLAND'</u> 17 DECEMBER 2013
181.	<u>TECHBEDRIJVEN VRAGEN OBAMA NSA-SPIONAGE TE BEPERKEN'</u> 18 DECEMBER 2013
182.	<u>GRONDLEGGER INTERNET NOEMT MASSAAL AFTAPPEN HYPOCRIET'</u> 19 DECEMBER 2013
183.	<u>NSA EN GCHQ BESPIONEERDEN WERELDLEIDERS EN GOEDE'</u> 20 DECEMBER 2013
184.	<u>'VS KUNNEN NIET EENZIJDIG SPIONAGE AFBOUWEN'</u> 20 DECEMBER
185.	<u>'GEEN NSA-ACHTIGE PRAKTIJKEN BIJ AIVD'</u> 20 DECEMBER 2013
186.	<u>'NSA KOCHT BEVEILIGINGSBEDRIJF RSA OM'</u> 21 DECEMBER 2013
187.	<u>BEVEILIGINGSBEDRIJF RSA ONTKENT OMKOPING DOOR NSA'</u> 23 DECEMBER 2013
188.	<u>SNOWDEN TEVREDEN MET GEVOLGEN VAN ONTHULLINGEN'</u> 24 DECEMBER 2013
189.	<u>EDWARD SNOWDEN GEEFT ALTERNATIEVE KERSTTOESPRAAK'</u> 24 DECEMBER 2013
190.	<u>SNOWDEN WAARSCHUWT VOOR HET VERLIES AAN PRIVACY'</u> 25 DECEMBER 2013
191.	<u>NSA MAAKT ZICHZELF DISFUNCTIONEEL DOOR TEVEEL AAN DATA'</u> 26 DECEMBER 2013
192.	<u>RECHTBANK KEURT TELEFOONSPIONAGE NSA GOED'</u> 27 DECEMBER 2013
193.	<u>'NSA WIL PRIVACY OPHEFFEN'</u> 27 DECEMBER 2013
194.	<u>'NSA IMITEERT WEBSITES OM MALWARE TE INSTALLEREN'</u> 30 DECEMBER 2013
195.	<u>APPLE ZEGT 'GEEN ROL' TE SPELEN IN IPHONE-HACK NSA'</u> 31 DECEMBER 2013
196.	<u>'NSA WIL MET KWANTUMCOMPUTER ENCRYPTIE KRAKEN'</u> 3 JANUARI 2014

197.	<u>WETENSCHAPPERS MANEN NSA TOT STAKEN DATAVERZAMELING</u> 3 JANUARI 2014
198.	<u>AMERIKAANSE INLICHTINGEDIENSTEN MOGEN BLIJVEN SPIONEREN</u> 4 JANUARI 2013
199.	<u>COMMISSIE EUROPARLEMENT WIL SNOWDEN SPREKEN</u> 9 JANUARI 2014
200.	<u>'NEDERLAND MOET SPIONAGEWETTEN AANPASSEN'</u> 9 JANUARI 2014
201.	<u>'OBAMA WIL MOGELIJKHEDEN NSA BEPERKEN'</u> 10 JANUARI 2014
202.	<u>NSA WIL AFLUISTERMOGELIJKHEDEN BEHOUDEN</u> 10 JANUARI 2014
203.	<u>'KPN TOLEREERT NSA-SPIONAGE NIET'</u> 13 JANUARI 2014
204.	<u>'NSA ONDERSCHEPTE 200 MILJOEN SMS'JES PER DAG'</u> 16 JANUARI 2014
205.	<u>NSA STOPT MET AFLUISTEREN BONDGENOTEN</u> 17 JANUARI 2014
206.	<u>'OBAMA HAALT TELEFOONGEGEVENS WEG BIJ NSA'</u> 17 JANUARI 2014
207.	<u>TOEZICHTHOUDER VS WIL STOPPEN MET MASSAAL AFTAPPEN DOOR</u> 23 JANUARI 2014
208.	<u>AMERIKAANSE MINISTER BLIJFT BIJ LEGALITEIT AFTAPPEN NSA</u> 24 JANUARI 2014
209.	<u>'NSA HEEFT GEEN TOEGANG TOT APPLE-SERVERS'</u> 24 JANUARI 2014
210.	<u>SNOWDEN BESCHULDIGT NSA VAN BEDRIJFSSPIONAGE</u> 26 JANUARI 2014
211.	<u>'NSA BESPIONEERT DATA VERZAMELD DOOR IPHONE- EN ANDROID</u> 27 JANUARI 2014
212.	<u>GEHEIME DIENSTEN VOLGEN GEDRAG OP FACEBOOK EN YOUTUBE</u> 28 JANUARI 2014
213.	<u>'NEDERLANDS LEGER GEBRUIKTE TELEFOONS MET NSA</u> 29 JANUARI 2014
214.	<u>DUITSE HACKERS KLAGEN OVERHEID AAN OM SPIONAGE</u> 3 FEBRUARI 2014
215.	<u>GOOGLE, FACEBOOK EN MICROSOFT TONEN AANTAL DATAVERZOEKEN</u> 3 FEBRUARI 2014
216.	<u>NEDERLAND VERZAMELDE ZELF TELEFOONDATA</u> 5 FEBRUARI 2014
217.	<u>OOK COALITIE KRITISCH OP PLASTERK OVER AFLUISTEREN</u> 5 FEBRUARI 2014
218.	<u>PLASTERK EN HENNIS-PLASSCHAERT OP MATJE BIJ RUTTE</u> 5 FEBRUARI 2014
219.	<u>HENNIS EN AIVD WAARSCHUWDEN PLASTERK OM UITLATINGEN NSA</u> 6 FEBRUARI 2014
220.	<u>RECONSTRUCTIE: REL ROND MINISTER PLASTERK OM AFLUISTERZAAK</u> 7 FEBRUARI 2014
221.	<u>'SNOWDEN GAAT AKKOORD MET GETUIGENIS IN EUROPARLEMENT</u> 7 FEBRUARI 2014
222.	<u>PLASTERK VOELT ZICH GESTEUND DOOR KABINET</u> 7 FEBRUARI 2014
223.	<u>VIJF VRAGEN OVER DE GEHEIME DIENSTEN</u> 7 FEBRUARI 2014
224.	<u>AMERIKAANSE RECHTBANK KEURT NSA-HERVORMINGEN GOED</u> 7 FEBRUARI 2014
225.	<u>SNOWDEN VERZAMELDE NSA-DATA MET SIMPELE SOFTWARE</u> 9 FEBRUARI 2014
226.	<u>'AMERIKAANSE DRONES DODEN OP BASIS VAN LOCATIE TELEFOONS</u> 10 FEBRUARI 2014
227.	<u>PLASTERK BETREURT UITLATINGEN NSA-ZAAK IN NIEUWSUUR</u> 10 FEBRUARI 2014
228.	<u>OPPOSITIE NIET OVERTUIGD DOOR BRIEF PLASTERK</u> 10 FEBRUARI 2014
229.	<u>PLASTERK BIEDT EXCUSES AAN VOOR FOUTE VERKLARING</u> 11 FEBRUARI 2014

230.	<u>OBAMA SUST HOLLANDE OVER NSA MAAR BELOOFT NIETS</u> 11 FEBRUARI 2014
231.	<u>'NEDERLAND MOET TOEZICHT OP AIVD VERSCHERPEN'</u> 12 FEBRUARI 2014
232.	<u>KAMER DUBT OVER VERTROUWEN IN PLASTERK</u> 12 FEBRUARI 2014
233.	<u>'SNOWDEN GEBRUIKTE WACHTWOORD NSA-COLLEGA'</u> 13 FEBRUARI 2014
234.	<u>COMMISSIE STIEKEM WAS 'NIET GEÏNFORMEERD'</u> 18 FEBRUARI 2014
235.	<u>OPPOSITIE WAS WEL AL GEÏNFORMEERD OVER AFLUISTERZAAK</u> 18 FEBRUARI 2014
236.	<u>'NSA LUISTERT NU DUITSE MINISTERS AF'</u> 23 FEBRUARI 2014
237.	<u>BRITSE GEHEIME DIENST ONDERSCHEPT MILJOENEN WEBCAMBEELDEN</u> 27 FEBRUARI 2014
238.	<u>'NSA ZET EU ONDER DRUK OM SPIONAGE MOGELIJK TE MAKEN</u> 7 MAART 2014
239.	<u>MOGELIJK NEDERLANDSE DATA GEBRUIKT BIJ DRONE-AANVALLEN</u> 8 MAART 2014
240.	<u>SNOWDEN WIL DAT TECHBEDRIJVEN DATA BETER VERSLEUTELLEN</u> 10 MAART 2014
241.	<u>KABINET TWIJFELT OVER RUIMERE BEVOEGDHEDEN AIVD</u> 11 MAART 2014
242.	<u>GRONDLEGGER INTERNET PLEIT VOOR ONLINE GRONDWET</u> 12 MAART 2014
243.	<u>EUROPARLEMENT WIL SAMENWERKING MET VS BEPERKEN OM NSA</u> 12 MAART 2014
244.	<u>'NSA KAN 100 PROCENT BUITENLANDSE TELEFOONGESPREEKEN</u> 18 MAART 2014
245.	<u>OBAMA NODIGT FACEBOOK EN GOOGLE UIT OM SPIONAGE TE BESPREKEN</u> 21 MAART 2014
246.	<u>'BRONCODE MOET OPENBAAR VOOR VEILIGHEID EN DEMOCRATIE</u> 23 MAART 2014
247.	<u>GEWONE NEDERLANDSE BURGERS NIETS TE VREZEN VAN NSA</u> 25 MAART 2014
248.	<u>'REGERING VS WIL BEVOEGDHEDEN NSA INPERKEN'</u> 25 MAART 2014
249.	<u>OBAMA HERVORMT OPSLAG TELEFOONGEGEVENS BIJ NSA</u> 27 MAART 2014
250.	<u>NEDERLANDSE SAMENWERKING BIJ SPIONAGE PAS NA</u> 9 APRIL 2014
251.	<u>'MERKEL KRIJGT GEEN INZAGE IN NSA-DOSSIER'</u> 10 APRIL 2014
252.	<u>'NSA WIST AL JAREN VAN INTERNETLEK HEARTBLEED'</u> 11 APRIL 2013
253.	<u>VS EN DUITSLAND BEGINNEN 'CYBERDIALOOG' OVER NSA</u> 2 MEI 2014
254.	<u>GEHEIME DIENSTEN VINDEN FACEBOOK 'RIJKE INFORMATIEBRON</u> 14 MEI 2014
255.	<u>'VS NEEMT ELK TELEFOONGESPREEK OP DE BAHAMA'S OP</u> 19 MEI 2014
256.	<u>'TECHGIGANTEN PROFITEERDEN VAN SAMENWERKING MET NSA</u> 20 MEI 2014
257.	<u>TECHBEDRIJVEN ONTEVREDEN MET VOORGESTELDE NSA-HERVORMING</u> 22 MEI 2014
258.	<u>CHINESE STAATSMEDIA PLEITEN VOOR 'ZWARE STRAF' GOOGLE EN</u> 4 JUNI 2014
259.	<u>DUITSE JUSTITIE ONDERZOEKT AFLUISTEREN MERKEL</u> 4 JUNI 2014
260.	<u>TECHGIGANTEN VRAGEN VS OM HERVORMING OMSTREDEN NSA-WET</u> 5 JUNI 2014
261.	<u>RECHTER ONDERZOEKT UITSPRAKEN 'GEHEIME' FISA-RECHTBANK</u> 15 JUNI 2014
262.	<u>PENTAGON WERKT AAN OPVOLGER ANONIEM BEVEILIGD NETWERK</u> 17 JUNI 2014

263.	<u>CROWDFUNDINGPROJECT VOOR NSA-VEILIGE E-MAIL ERG POPULAIR</u> 22 JUNI 2014
264.	<u>TOP-ADVOCAAT MICROSOFT SPREEKT ZICH UIT TEGEN NSA</u> 25 JUNI 2014
265.	<u>'NSA MAG VRIJWEL IEDEREEN BESPIONEREN'</u> 30 JUNI 2014
266.	<u>WEBHOSTS KLAGEN BRITSE GEHEIME DIENST AAN OM SPIONAGE</u> 2 JULI 2014
267.	<u>PRIVACYWAAKHOND VS ZIET GEEN PROBLEEM IN NSA-SPIONAGE</u> 2 JULI 2014
268.	<u>NSA BESTEMPELT TOR-GEBRUIKERS MASSAAL ALS 'EXTREMIST'</u> 3 JULI 2014
269.	<u>ODD-TOPMAN NSA NOEMT INLICHTINGDIENST 'TOTALITAIR</u> 4 JULI 2014
270.	<u>'VOORAL GEWONE BURGERS AFGETAPT DOOR NSA'</u> 6 JULI 2014
271.	<u>'VS SPELEN MET VRIENDSCHAP MET DUITERS'</u> 6 JULI 2014
272.	<u>MERKEL NOEMT NIEUWE SPIONAGEREL 'SERIEUS'</u> 7 JULI 2014
273.	<u>'NSA BESPIONEERT PROMINENTE AMERIKAANSE MOSLIMS</u> 9 JULI 2014
274.	<u>VS WIL BETERE SAMENWERKING DUITSLAND OVER INLICHTINGEN</u> 16 JULI 2014
275.	<u>NEDERLAND MAG GEGEVENS BLIJVEN UITWISSELEN MET NSA</u> 23 JULI 2014
276.	<u>SNOWDEN LIET 'DIGITALE BROODKRUMELS' ACHTER VOOR NSA</u> 13 AUGUSTUS 2014
277.	<u>'DUITSLAND LUISTERT PER ONGELUK POLITICI AF'</u> 17 AUGUSTUS 2014
278.	<u>TOR-NETWERK KRIJGT TIPS VAN ANONIEME NSA-MEDEWERKERS</u> 22 AUGUSTUS 2014
279.	<u>NSA DEELT GEGEVENS MET ANDERE DIENSTEN VIA 'INTERNE</u> 26 AUGUSTUS 2014

E	ARTIKELN SURVEILLANCE DISCLOSURES ELSEVIER
1.	<u>OBAMA: WIJ LUISTEREN ECHT UW TELEFOONTJES NIET AF</u> 7 JUNI 2013
2.	<u>AMERIKAANSE VEILIGHEIDSDIENSTEN SPIONEREN VIA INTERNETBEDRIJVEN</u> 7 JUNI 2013
3.	<u>NAAM KLOKKENLUIDER AMERIKAANSE INTERNETSPIONAGE ONTHULD</u> 10 JUNI 2013
4.	<u>OBAMA'S POLITIEK CORRECTE VOLGELINGEN NIET MEER GELOOFWAARDIG</u> 10 JUNI 2013
5.	<u>'OOK AIVD GEBRUIKT DATA UIT OMSTREDEN SPIONAGEPROGRAMMA'</u> 11 JUNI 2013
6.	<u>FBI START OFFICIEEL ONDERZOEK NAAR KLOKKENLUIDER SNOWDEN</u> 13 JUNI 2013
7.	<u>BRITTEN TAPPEN 21 PETABYTE EN 600 MILJOEN TELEFOONTJES PER DAG AF</u> 21 JUNI 2013
8.	<u>YES WE CAN: PRESIDENT OBAMA MAAKT VAN AMERIKA EEN DDR</u> 24 JUNI 2013
9.	<u>SNOWDEN GING DOELBEWUST VOOR NSA WERKEN OM TE KUNNEN LEKKEN</u> 24 JUNI 2013
10.	<u>SYMPATHIE VOOR KLOKKENLUIDER SNOWDEN: MACHTIGE STAAT IS KOP VAN JUT</u> 29 JUNI 2013
11.	<u>EUROPEES PARLEMENT EIST OPHELDERING SPIONAGE VS</u> 30 JUNI 2013
12.	<u>PRESIDENT OBAMA KOMT MET VERKLARING OVER ...</u> 1 JULI 2013
13.	<u>RUSSISCHE GEHEIME DIENST SLAAT TYPEMACHINES IN NA</u> 12 JULI 2013
14.	<u>BARACK OBAMA'S AMERIKA IS EEN GROOTMAGT IN VERVAL</u> 24 JULI 2013
15.	<u>NIEUW LEK SNOWDEN: AMERIKA ZIET ONLINE VRIJWEL ALLES</u> 31 JULI 2013
16.	<u>'EDWARD SNOWDEN HEEFT ZIJN DIGITALE SPOREN GEWIST</u> 24 AUGUSTUS 2013
17.	<u>'NSA BEKIJKT INTERNATIONAAL BETALINGSVERKEER'</u> 15 SEPTEMBER 2013
18.	<u>PRESIDENT BRAZILIË ZEGT REIS NAAR AMERIKA AF VANWEGE SPIONAGE</u> 17 SEPTEMBER 2013
19.	<u>FRANKRIJK ONTBIEDT AMERIKAANSE AMBASSADEUR VANWEGE SPIONAGE</u> 21 OKTOBER 2013
20.	<u>WAS AIVD OP DE HOOGTE VAN AMERIKAANSE AFLUISTERPRAKTIJEN</u> 22 OKTOBER 2013
21.	<u>MERKEL EN HOLLANDE WILLEN AFSPRAKEN MET AMERIKA OVER SPIONAGE</u> 25 OKTOBER 2013
22.	<u>PRESIDENT OBAMA MOET 'VRIEND' TURKIJE MAAR EENS GOED AFLUISTEREN</u> 25 OKTOBER 2013
23.	<u>'NEDERLANDERS ZIJN NAÏEF OVER SPIONAGE'</u> 26 OKTOBER 2013
24.	<u>DUITSLAND WIL VOLLEDIGE INFORMATIE OVER AFLUISTEREN ANGELA MERKEL</u> 27 OKTOBER 2013
25.	<u>'OBAMA WAS PERSOONLIJK OP DE HOOGTE VAN AFLUISTEREN MERKEL'</u> 27 OKTOBER 2013
26.	<u>NSA: AFLUISTEREN MERKEL NOOIT BESPROKEN MET OBAMA</u> 28 OKTOBER 2013
27.	<u>FRANKRIJK WIL VERENIGDE STATEN IN SPIONAGE OVERTREFFEN</u> 29 OKTOBER 2013
28.	<u>RUTTE: GEEN SANCTIES TEGEN AMERIKA WEGENS SPIONAGE</u> 30 OKTOBER 2013
29.	<u>PLASTERK: PREMIER RUTTE WORDT NIET DOOR NSA AFGELUISTERD</u> 30 OKTOBER 2013
30.	<u>OPPOSITIEPARTIJEN WILLEN ONDERZOEK NAAR AFLUISTEREN</u> 5 NOVEMBER 2013
31.	<u>EUROCOMMISSARIS REDING WIL ÉÉN EUROPESE</u> 6 NOVEMBER 2013
32.	<u>BURGERS DAGEN NEDERLANDSE STAAT VOOR SAMENWERKING MET</u> 6 NOVEMBER 2013

33.	<u>'NSA-TOPMAN BOOD ZIJN ONTSLAG AAN OM EDWARD SNOWDEN</u> 25 NOVEMBER 2013
34.	<u>TWEEDE KAMER MOET DE HYPES VAN D66 EN NRC NEGEREN</u> 2 DECEMBER 2013
35.	<u>GROTE TECHNOLOGIEBEDRIJVEN PROTESTEREN TEGEN DATASURVEILLANCE</u> 9 DECEMBER 2013
36.	<u>OBAMA STOPT MET AFLUISTEREN VAN BEVRIENDE WERELDLEIDERS</u> 17 JANUARI 2014
37.	<u>'PRESIDENT OBAMA KONDIGT HERVORMING NSA-PROGRAMMA AAN</u> 17 JANUARI 2014
38.	<u>NIET AMERIKA MAAR NEDERLAND TAPTE 1,8 MILJOEN GESPREKKEN</u> 5 FEBRUARI 2014
39.	<u>'PLASTERK EN HENNIS OP HET MATJE BIJ PREMIER RUTTE'</u> 5 FEBRUARI 2014
40.	<u>PLASTERK MOET ZICH VERANTWOORDEN, PVDA MAAKT ZICH GEEN</u> 5 FEBRUARI 2014
41.	<u>OPNIEUW TOPOVERLEG MET PREMIER RUTTE OVER AFLUISTEREN</u> 6 FEBRUARI 2014
42.	<u>HOE PLASTERK VAN EEN ONSCHULDIGE ZAAK EEN SCHANDAAL WIST</u> 6 FEBRUARI 2014
43.	<u>PROBLEEM VAN PLASTERK EN HENNIS KAN PROBLEEM VAN HELE</u> 6 FEBRUARI 2014
44.	<u>'HENNIS EN AIYD WAARSCHUWDEN PLASTERK IN NSA-ZAAK</u> 6 FEBRUARI 2014
45.	<u>D66: NIET OP TIJD INFORMEREN PLASTERK EN HENNIS 'ZEER ERNSTIG</u> 8 FEBRUARI 2014
46.	<u>PLASTERK ERKENT FOUTIEF INFORMEREN KAMER IN AFTAPDEBAT</u> 10 FEBRUARI 2014
47.	<u>DE BELANGRIJKSTE ANTWOORDEN UIT DE BRIEF VAN PLASTERK EN</u> 10 FEBRUARI 2014
48.	<u>PLASTERK VERWART INLICHTINGEN MET BORREL PRAAT EN MOET</u> 10 FEBRUARI 2014
49.	<u>CRUCIALE DAG VOOR RONALD PLASTERK: OVERLEEFT HIJ HET DEBAT</u> 11 FEBRUARI 2014
50.	<u>PLASTERK NOEMT ZIJN UITSPRAAK 'ZEER ONVERSTANDIG' EN BIEDT</u> 11 FEBRUARI 2014
51.	<u>EUROPEES PARLEMENT: VERSCHERP TOEZICHT OP</u> 12 FEBRUARI 2014
52.	<u>BUMA: 'ONGELOOFLIJK STOM' DAT SAMSOM COMMISSIE STIEKEM</u> 18 FEBRUARI 2014
53.	<u>'AFLUISTERZAAK AL IN DECEMBER BESPROKEN IN COMMISSIE</u> 18 FEBRUARI 2014
54.	<u>'BRITSE GEHEIME DIENST BESPIEDDE MILJOENEN INTERNETTERS VIA</u> 27 FEBRUARI 2014
55.	<u>PLASTERK GAAT STRENGER TOEZIEN OP DELEN GEHEIME INFORMATIE</u> 9 APRIL 2014
56.	<u>DUITSLAND MOET NIET ZIELIG DOEN: SPIONAGE IS VAN ALLE TIJDEN</u> 11 JULI 2014

Declaration of acquaintance with the regulations for plagiarism Department of Media & Culture Studies - Utrecht University

Academic integrity is the guiding principle for all that you do, from taking exams to making oral presentations to writing term papers. It requires that you recognize and acknowledge information derived from others and take credit only for ideas and work that are yours.

You violate the principle of academic integrity when you

- cheat on an exam;
- submit the same work for two different courses without prior permission from your professors;
- receive help on a take-home examination that calls for independent work;
- plagiarize.

Plagiarism, one of the gravest forms of academic dishonesty in university life, whether intended or not, is academic fraud. In a community of scholars, whose members are teaching, learning, and discovering knowledge, plagiarism cannot be tolerated. Plagiarism is failure to properly assign authorship to a paper, a document, an oral presentation, a musical score, and/or other materials that are not your original work. You plagiarize when you do any of the following *without proper attribution*:

- copy verbatim from a book, an article, or other media;
- download documents from the Internet;
- purchase documents;
- report from other's oral work;
- paraphrase or restate someone else's facts, analysis, and/or conclusions; or
- copy directly from a classmate or allow a classmate to copy from you.

Through reading, writing, and discussion, you will undoubtedly acquire ideas from others, and exchange ideas and opinions with others, including your classmates and professors. You will be expected, and often required, to build your own work on that of other people. In so doing, you are expected to credit those sources that have contributed to the development of your ideas.

I have thoroughly read and understood the definition of plagiarism above, and I hereby declare that I have not committed plagiarism in the attached MA thesis.

Name: *Raëma Letuony*
Student nr: *3354539*
Date: *12-01-2015*
Signature: